اورتودوقسيا

آخلاقى و دينى رساله

مدير مسئول : ملهتيوس لوقاكيس   محل اداره : فنار روم پطريقخانه‌سى

Ἔτος Γ´ 31 Μαΐου 1928 Τεύχη 27ον καὶ 28ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

Ἀσυνήθως ζωηρὰ ἦτο ἡ κίνησις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ βαθείας πρωΐας. Εἰς τὰς μεγάλας λεωφόρους, εἰς τὰς στοάς, εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἁγίας Πόλεως οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Παλαιστίνης συνεφύροντο πρὸς τοὺς ξένους, οἱ ὁποῖοι εἶχον συρρεύσει ἐκεῖ ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ ἀχανοῦς ρωμαϊκοῦ κράτους. Καὶ ὅλη ἡ ποικίλη ἐκείνη ἀνθρωπίνη μᾶζα προσήρχετο εἰς τὸν Ναόν, ὅπου θὰ προσεφέρετο θυσία εὐχαριστήριος, αἱ ἀπαρχαὶ τῆς νέας συγκομιδῆς. Ἑωρτάζετο ἡ μία τῶν τριῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἑορτῶν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἡ Πεντηκοστή.

Καθ' ὃν χρόνον ὑπὸ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου οἱ στάχεις μεμεστωμένοι πλέον ἐχρύσιζον εἰς τοὺς ἀγροὺς τῆς Παλαιστίνης, ἄλλο φυτὸν εὐγενέστερον ηὔξανεν ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. Ἦτο ὁ σπόρος τὸν ὁποῖον εἶχε σπείρει ἀφθόνως ὁ θεῖος Σπορεὺς κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τῆς δημοσίας

ἐνεργείας του, ἀπὸ τῶν ὡραίων ἡμερῶν τῶν ὄχθῶν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου εἶχεν ἀποκαλυφθῆ εἰς τοὺς μαθητάς του, μέχρι τῆς σκοτεινῆς νυκτὸς τῆς Γεθσημανῆ, μέχρι τοῦ Σταυροῦ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν εὐλαβῶν ἐκείνων προσκυνητῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐφαντάζετο ὅτι εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκείνην πανήγυριν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ θὰ προσεφέροντο εἰς τὸν Θεὸν καὶ αἱ ἀπαρχαὶ τοῦ χριστιανικοῦ θερισμοῦ. Ἴσως ὅλοι ὡμίλουν μὲ συμπάθειαν, μὲ ἀγάπην διὰ τὸν μέγαν νεκρόν. Ὁ λαὸς συνήθως ὁμιλεῖ μετὰ συμπαθείας περὶ τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων, ἰδίᾳ περὶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς στιγμὰς ἐξάψεως τῶν παθῶν. Ἀλλ' οὐδεὶς ὑπώπτευεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἤδη Ἀναστὰς θὰ ἐπανήρχετο καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου διὰ νὰ ἱδρύσῃ τὸ Κράτος του ἐγγὺς καὶ μακράν, διὰ νὰ προσελκύσῃ εἰς Ἑαυτὸν ὄχι μόνον τὴν μικρὰν Παλαιστίνην, ἀλλὰ καὶ τὸν κόσμον ὅλον.

Οἱ ἱερεῖς εἶχον παρασκευάσει τὰ πάντα ἀξίως τῆς μεγάλης ἡμέρας. Ἡ πάνδημος ἱερὰ τελετὴ τῆς προσφορᾶς τῶν δύο ἄρτων τῆς νέας συγκομιδῆς ἔπρεπε νὰ διεξαχθῇ μὲ ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς Ἑβραϊκῆς λατρείας εἰς τὸν Ναὸν τὸν ἀπαστράπτοντα ἐκ μαρμάρου καὶ χρυσοῦ.

Ἐκεῖ, περὶ τὸν Ναόν, ἦσαν καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, περὶ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι, ἐλθόντες διὰ νὰ τιμήσωσι τὴν μεγάλην ἑορτήν. Μόνος ὁ Διδάσκαλος ἦτο ἀπών, ὁ Ἰησοῦς περὶ τὸν ὁποῖον συνηθροίζετο ὁ λαὸς ὁσάκις ἐνεφανίζετο εἰς τὸ Ἱερόν.

Εὐχάριστον προαίσθημα, γλυκεῖα προσδοκία πληροῖ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν πρωϊνὴν ἐκείνην ὥραν. Ἡ ὡραία ἑορτὴ μὲ τὰς ἀρχαίας ψαλμικὰς μελῳδίας της προσλαμβάνει δι' αὐτοὺς νέαν σημασίαν. Τὰς ψαλμῳδίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐνωτίζονται ἤδη ὡς γλυκὺ προανάκρουσμα τῆς θριαμβικῆς συμφωνίας τῆς Καινῆς, τοῦ ᾄσματος τῆς αἰωνίας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Αἰσθάνονται ὅτι ἐγγίζει, ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς πληρώσεως τῆς τελευταίας ἐπαγγελίας τοῦ Διδασκάλου.

Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ συμβόλων θαυμασίων, ἐπιβεβαιοῦσα τὴν ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ μετέβαλλε μετ' ὀλίγον εἰς ἐναργῆ πραγματικότητα τὴν ἀνήσυχον προσδοκίαν των, ἔθετε τὰς ἀρραγεῖς βάσεις πρὸς συγκρότησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔδιδε τὸ σύνθημα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐξορμήσεως πρὸς εὐαγγελισμὸν τῶν Ἐθνῶν.

Πλήρεις πνεύματος ἁγίου «ἤρξαντο οἱ Ἀπόστολοι λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ». Ὅ,τι δὲ ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τοῦ ποικιλεθνοῦς ἐκείνου ἀκροατηρίου τοῦ συνηγμένου περὶ τὸν Ναόν, τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Ἀράβων, τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Περσῶν, δὲν ἦτο μόνον ἡ διαφορότης τῶν ὁμιλουμένων γλωσσῶν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὸ θέμα τῆς Ἀποστολικῆς διδαχῆς.

Παρὰ τὴν ἀνομοιότητα τῶν χρησιμοποιουμένων διαλέκτων, ὅλοι οἱ ὁμιληταὶ ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὡρμῶντο ὑψηλῆς ἰδέας, πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κατέτεινον ἱερὸν σκοπόν. Ἐμαρτύρουν περὶ τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ. Μὲ σοβαρότητα καὶ ἀξιοπρέπειαν ὑπενθυμίζουσαν τοὺς ἀρχαίους προφήτας τοῦ Ἰσραήλ, ἐξήγγελλον τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψιν, ἐξήγουν τὸ πρόσφατον ἔγκλημα τῆς τραγικῆς ἐκείνης Παρασκευῆς καὶ εὐηγγελίζοντο τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως. Ἦτο τὸ πρῶτον δημόσιον χριστιανικὸν κήρυγμα. Ἦτο τὸ ᾆσμα τῆς Ἀνοίξεως μιᾶς νέας δημιουργίας τοῦ Πνεύματος.

Ζωηρὰ σχόλια προὐκάλεσεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τὸ πρωτάκουστον κήρυγμα. Ὅσοι ᾐσθάνθησαν βαθεῖαν τὴν ἐντύπωσίν του διηρωτῶντο: «τίν ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι»; Ἄλλοι μὲ τὸν σαρκασμὸν τῆς δυσπιστίας ἐπανελάμβανον, ὅτι «γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσι».

Τοὺς λόγους τῶν Ἀποστόλων συνεπλήρωσε τότε ὁ Πέτρος δι' ἀπολογίας εὐφραδοῦς καὶ τολμηρᾶς. Διεκήρυξεν ὅτι Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐσταύρωσαν πρὸ ὀκτὼ ἑβδομάδων, ἦτο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Βασιλεύς, ὁ ἀπὸ αἰώνων προδοκώμενος Μεσσίας.

Ἡ ἀλήθεια, ἐπὶ πολὺ συγκρατουμένη, περισσότερον ἐνδυναμοῦται ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ ὅταν, διδομένης εὐκαιρίας, ἀνέλθῃ εἰς τὰ χείλη, προκαλεῖ ἀναστάτωσιν εἰς τὰ ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν. Εἶχεν ἐπιστῇ πλέον ἡ ὥρα νὰ διαλάμψῃ ἡ περὶ Χριστοῦ ἀλήθεια, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἡ ἑδραζομένη ἐπὶ τῶν Προφητικῶν ρήσεων, νὰ ἀναστηλωθῇ παρὰ τῷ λαῷ τὸ αἰώνιον κῦρος τοῦ Σταυρωθέντος. Ἐν τῷ Χριστῷ ἐξεπληρώθησαν ὅλαι αἱ προφητεῖαι. Τὰ θαυμάσια φαινόμενα τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶχε προείπει ὁ προφήτης Ἰωήλ.

Τὸ πλῆθος κατενύγη. Ἡ τολμηρὰ δημηγορία τοῦ Πέτρου εὗρε ζωηρὰν ἀπήχησιν εἰς τὰς καρδίας. Μήπως ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο ὁ κακοῦργος τὸν ὁποῖον ἐφαντάσθησαν οἱ ἄρχοντες; Ὁ λόγος του, ὁ ἀποστάζων ἀνωτέραν σοφίαν, ὁ παρασύρων ἄλλοτε τὸν λαόν, τὰ θαυμαστὰ ἔργα του, τὰ ὁποῖα μόνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνωσιν, ἡ ἀξιοπρεπὴς παράστασίς του εἰς τὸ πραιτώριον, ἡ ἐγκαρτέρησίς του εἰς τὸ μαρτύριον, αἱ θεοσημίαι τῆς σταυρώσεως καὶ τῆς ταφῆς, ὁ περὶ ἕνα κενὸν τάφον δημιουργηθεὶς ἀβάσιμος θόρυβος, ὅλα ταῦτα συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως τοῦ Πέτρου. Αἱ ἄγριαι σκηναὶ τῆς Παρασκευῆς ἐπανήρχοντο εἰς τὴν μνήμην των καὶ ὁ κατάδικος μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, ὅπως εἶχε παρουσιάσει αὐτὸν εἰς τὸν λαὸν ὁ Πιλᾶτος, εἰς τὰ ὄμματά των ἐφαίνετο πολὺ διάφορος.

Ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἡ μικρὰ ἐκείνη Ἐκκλησία, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἐξεκολάπτετο ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, περιελάμβανε τρισχιλίους πιστοὺς καὶ μετά τινας ἡμέρας πεντακισχιλίους. Ἀλλ' ἡ Πεντηκοστὴ ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία εὐχαριστήριος ἡμέρα διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία εὐρείας ἤνοιξε τὰς χρυσᾶς της πύλας πρὸς ἄλλους λαούς. Μετ' ὀλίγον βλέπομεν τοὺς Ἀποστόλους σπεύδοντας μακρὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Σαμάρειαν, πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου, πρὸς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν, πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸ Καπιτώλιον, μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τοῦ κόσμου διὰ νὰ κηρύξωσι τὸν Χριστόν.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ καὶ μετὰ πάροδον εἴκοσιν αἰώνων δὲν ἐξετελέσθη πλήρως. Διὰ τῶν παραβολῶν τῆς ζύμης καὶ τοῦ σινάπεως προδιέγραψεν ὁ Κύριος τὸ ἔργον αὐτῆς. Εἶναι βραδεῖα, ἀλλ' ἀσφαλὴς ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἐπιτυχία του. Ἡ χριστιανικὴ Πεντηκοστὴ ἡ ἀποτελοῦσα τὴν ἀφετηρίαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὡς μία προφητεία προεξαγγέλλουσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀνατολὴν ἄλλης Πεντηκοστῆς, καθ' ἣν πλήρης θὰ ἐπικρατήσῃ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

† Ο Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

ΔΙΔΑΓΜΑ

Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν· ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας ἐν πρᾳότητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί, παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

[Ἰακώβου Α'. 19—26]

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

Στ. 28. Κατὰ τὴν δήλωσιν τοῦ ἱ. Εὐαγγ. τὴν σημασίαν τῶν πρὸς τὸν Ἰούδαν λόγων τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐνόησαν οἱ Ἀπόστολοι οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Πέτρου (ᾧτινι δέον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἔνευσεν ὁ Ἰωάννης) ἐξαιρουμένων, διότι οὗτοι δὲν ὑπώπτευον τόσῳ ταχεῖαν τὴν προδοσίαν, ἔτι, δ' ὀλιγώτερον, ὅτι Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς θὰ ἐπέσπευδεν αὐτὴν δι' ὧν πρὸς τὸν Ἰούδαν εἶπεν. Ὁ Θεοδ. φαίνεται μὴ περιλαμβάνων ἐν τῷ **οὐδεὶς** τὸν Ἰωάννην, ἀλλ' ἀμέσως κατόπιν κατακολουθῶν τῷ ἱ. Χρυσ. συγκαταλέγει καὶ αὐτὸν προσαγόμενος, κατὰ τὸν ἱ. Χρυσ., ὡς λόγον, ὅτι «Οὐκ ἂν προσεδόκησεν, ὅτι μαθητὴς ἐπὶ τοσοῦτον χωρήσει παρανομίας», ὅπερ δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ πεποίθησιν τῶν Ἀποστόλων, ἐκτὸς ἂν νοηθῇ ὑπὸ τὸ πνεῦμα, ὅτι τὸ εἰδεχθὲς καὶ ἀνόσιον τοῦ πράγματος παρίστατο τοσούτῳ ἀπίστευτον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὥστε νὰ μὴ θέλωσι, νὰ μὴ δύνανται νὰ πιστεύσωσιν εἰς ὅ,τι ἤκουον.

Στ. 29. Ὁ ἱ. Εὐαγγ. παραθέτει ἤδη τὰς ἑρμηνείας, ἃς εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἰούδαν παρακέλευσιν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ ἀπέδωκαν οἱ μὲν ἢ οἱ δὲ τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ τὰς ἑρμηνείας ταύτας οἱ μὲν αὐτῶν ἐνόμισαν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας ἦτο ὁ ταμίας διετάχθη, ὅπως ἀγοράσῃ τὰ διὰ τὴν ἑορτήν, τὰ διὰ τὸ πασχάλιον ἄλλαις λέξεσι κυρίως δεῖπνον τῆς ἐπομένης (14ης Νισὰν), ἄλλοι δὲ ἢ καὶ οἱ αὐτοὶ (ὡς δευτέραν εἰκασίαν), ὅτι διετάχθη νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνας, χρηματικὰ δηλ. βοηθήματα εἰς πτωχούς, ὅπως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ οὗτοι ἑτοιμάσωσι δι' ἑαυτοὺς τὰ διὰ τὴν τελετὴν τοῦ πασχαλίου δείπνου. **Ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε.** Πρβλ. ΙΒ' 6.

Στ. 30. Ὁ ἱ. Εὐαγγ. ἐπανέρχεται εἰς τὴν συνέχειαν τῆς διηγήσεως, διακοπείσης διὰ τῶν στ. 28. 29. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ δήλωσιν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Ἰούδας λαβὼν τὸ ψωμίον, ἀκούσας δὲ καὶ τὸ **ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον** ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης τοῦ κοινοῦ μετὰ τοῦ Θείου Διδασκάλου δείπνου, ὅπως μεταβῇ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς διὰ τὴν προδοσίαν, ὁ ἱ. Χρυσ. παρατηρεῖ: «Διατί μοι τὸν καιρὸν λέγεις; Ἵνα

μάθης τὴν ἰταμότητα, ὅτι οὐδὲ ὁ καιρὸς ἐπέσχεν αὐτὸν τῆς ὁρμῆς»· Πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. Ὁ δὲ Ὠριγ. καὶ ὁ Θεοφ. καὶ τῶν νεωτέρων οὐκ ὀλίγοι ἐμβλέπουσι συμβολικὴν σημασίαν, ἣν ὁ μὲν Θεοφ. ὁρίζει μερικώτερον σημειούμενος· «**Ἦν δὲ νύξ,** τάχα δὲ καὶ νοητὴ νύξ, ἡ κατασχοῦσα αὐτὸν τῆς φιλαργυρίας σκότωσις». Ὁ δὲ Ὠριγ. γενικώτερον γράφων· «**Ἦν δὲ νύξ,** λεκτέον ὅτι συμβολικῶς τότε ἡ αἰσθητὴ νὺξ ἦν, εἰκὼν τυγχάνουσα τῆς γενομένης ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἰούδα νυκτός», καὶ ἑρμηνεύων τὴν νοητὴν ταύτην νύκτα ὡς τὴν τῆς ἀποσχίσεως ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τῆς Δικαιοσύνης, ἀπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἁγιασμοῦ, τῆς τελείας δηλ. ἀποτυφλώσεως καὶ πωρώσεως αὐτοῦ.

Ἥ τε ἐπὶ γῆς ζωὴ καὶ ὁ θάνατος αὐτὸς δόξα καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς Αὐτοῦ. Ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους τὸ γνώρισμα τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ. Πρόρρησις τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου [Στίχ. 31—38].

Στ. 31. Ἐπὶ τῇ ἀπομακρύνσει τοῦ Ἰούδα ἀντὶ φρίκη καὶ ἄλγος (διὰ τὸ ἀναπόφευκτον πλέον τραγικὸν τέλος) νὰ καταλάβῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ λόγοι νίκης καὶ θριάμβου ἐξέρχονται τῶν χειλέων Αὐτοῦ. Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἰούδα ἐσημείου τὸ τέρμα τῆς ἐπὶ γῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν καὶ ρίπτων ἐπ᾽ αὐτὴν βλέμμα ἀναγνωρίζει καὶ ἀνομολογεῖ πρὸ τῶν πιστῶν Αὐτοῦ μαθητῶν τὸν θεῖον χαρακτῆρα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς. Ὁ Ἰησοῦς, ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐπὶ γῆς ἐμφανισθείς, ἐν οἷς ἐδίδαξε καὶ ἔπραξεν ἰώμενος καὶ θαυματουργῶν, **ἐδοξάσθη** (πρβλ. ΙΑ΄ 4), διατρανωθείσης διὰ πάντων τούτων τῆς θείας Αὐτοῦ φύσεως καὶ ἀποστολῆς. Ἀλλ᾽ ἡ δόξα Αὐτοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ Θεὸν ὑπερφυᾶ Αὐτοῦ σχέσιν καὶ κοινωνίαν (πρβλ. Ι΄ 30) ἦτο ταὐτοχρόνως καὶ δόξα Ἐκείνου, ἐν Αὐτῷ καὶ δι᾽ Αὐτοῦ λαλοῦντος καὶ θαυματουργοῦντος (Πρβλ. Ε΄ 19 κ. ἑ.). Διὰ τὴν ἔκφρασιν **ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου** πρβλ. Α΄ 52. Τὴν ἀνωτέρω ἑρμηνείαν τοῦ **ἐδοξάσθη,** ἀντιπροσωπευομένην ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν νεωτέρων Ἑρμηνευτῶν, διατυπώνει καὶ ὁ Θεοφ. γράφων : «**Νῦν ἐδοξάσθη,** φησίν, **ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,** τουτέστιν, Ἐγὼ διδάσκων, θαυματουργῶν» καίτοι ὁ αὐτὸς μικρὸν ἀνωτέρω, στοιχῶν τῷ ἱ. Χρυσ. ἀναφέρει τὸ ρῆμα εἰς τὴν διὰ τοῦ σταυροῦ δόξαν τοῦ Ἰησοῦ». «Ἐπειδὴ κατέπεσον τῶν μαθητῶν οἱ λογισμοί, νῦν **ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου** λέγων διανίστησιν αὐτούς. Πείθει γὰρ αὐτοὺς μὴ κατηφιᾶν, ἀλλὰ χαίρειν. Δόξα γάρ ἐστι τοῦτο, τὸ παθεῖν δηλ.» (Θεοφ.). «Τὸ γὰρ ἐν θανάτῳ γενόμενον περιγε-

νέσθαι τοῦ θανάτου δόξα μεγάλη» (Χρυσ.). Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ Ὠριγ., ὁ Ζιγ. (ὃς δ' ὅμως εἰς τὸ **ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ** παρατηρεῖ «ὁ Πατὴρ ἐδοξάσθη ἐν τῷ Υἱῷ διὰ τῆς πολιτείας, ἣν ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐπολιτεύσατο») καὶ τῶν νεωτέρων τινές. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη τῆς κατὰ πρόληψιν χρήσεως τοῦ ἀορ. (**ἐδοξάσθη**) διὰ τὸ βέβαιον καὶ παρὰ πόδας τοῦ πράγματος [1]) ἀντὶ τοῦ μέλλοντος (δοξάσει) δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ ἐπακολουθοῦντος **δοξάσει** (στ. 32).

Στ. 32. Ἀνάλογον παρὰ πᾶσαν τὴν ἀπειλητικῶς προφαινομένην καταιγίδα ἔσται καὶ τὸ ὅσον οὔπω διανοιγόμενον τῷ Ἰησοῦ νέον στάδιον. Δόξα. Νίκη κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου καὶ θριαμβευτικὴ ἐπάνοδος εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Οὐρανίου Πατρός. Ἀλλ' εἰς τὸ νέον τοῦτο στάδιον θὰ πρυτανεύσῃ τρόπον τινὰ ἡ πανσθενουργὸς δεξιὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, δοξάζοντος διὰ τῶν τελεσθησομένων τὸν Υἱόν, καὶ δοξαζομένου ἐν αὐτοῖς. Διὰ τὴν ἐνταῦθα σημασίαν τοῦ **δοξάσει** ὁ ἱ Χρυσ. ἀναφέρει εἰς τὰ κατὰ τὴν σταύρωσιν (ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη κλπ.) καὶ τὰ μετ' αὐτὴν («ἡ τοῦ Πνεύματος ἦλθε χορηγία») θαυμάσια. (Ὁμ. καὶ ὁ Ζιγ.).

Στ. 33. Τοῦ **καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν,** τῆς διὰ τοῦ πάθους τ. ἔ. καὶ τοῦ θανάτου ὑψώσεως εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καθέδρας τοῦ Ἰησοῦ, ἄμεσον ἐπακολούθημα ἤθελεν εἶναι ὁ αἰσθητός, ὁ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀποχωρισμὸς Αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πιστῶν μαθητῶν Αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ στρέφει ἤδη τὸν λόγον ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦτον παρασκευάζων εἰς αὐτὸν τοὺς Ἀποστόλους [2]). Τὴν ἐπὶ τῷ ἐπικειμένῳ τούτῳ ἀποχωρισμῷ ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὰ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους τρυφερὰ αὐτὸ τοῦτο αἰσθήματα Αὐτοῦ διαζωγραφεῖ ἡ ἐνταῦθα μόνον παρὰ τῷ ἱ. Εὐαγγ. ἀπαντῶσα λέξις **τεκνία,** δι' ἧς προσαγορεύει τοὺς Ἀποστόλους ἐπὶ τῇ σαφεῖ καὶ ρητῇ πλέον ἀναγγελίᾳ τοῦ ἐγγίζοντος χωρισμοῦ. Πῶς δὲ θὰ διετίθεντο τὴν ψυχὴν καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἀπορφανιζόμενοι καὶ τῆς γλυκείας τοῦ Θείου Διδασκάλου ἀποστερούμενοι ὄψεως παριστᾷ αὖθις ἡ πρόρρησις τοῦ Ἰησοῦ **ζητήσετέ με,** ἣν Οὗτος θεωρεῖ ἀναγκαῖον ὅπως ἐπισυνάψῃ. Ἄσβεστος πρὸς Αὐτὸν πόθος θὰ κατελάμβανε τὴν ψυχὴν τῶν Ἀποστόλων καταλειπομένων μόνων ἐπὶ τῆς γῆς. Δυστυχῶς δὲ δι' αὐτοὺς (καὶ τοῦτο ἐπίσης προλέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς προλαμβάνων πᾶσαν τυχὸν ἀπογοήτευσιν καὶ ἀπελπισίαν αὐτῶν) ὁ πρὸς τὸν Διδάσκαλον πόθος αὐτῶν καὶ ἡ νοσταλ-

---

[1]) «Ὡς γεγονὸς δὲ λέγει τὸ γενησόμενον διὰ τὸ ὅσον οὔπω μέλλειν συλληφθῆναι καὶ πάσχειν» (Ζιγ.).

[2]) Ἐπειδὴ ἔμελλον μετὰ μικρὸν τὰ λυπηρὰ ὑποστήσεσθαι, προλέγει λοιπὸν ταῦτα αὐτοῖς, ὥστε ἐν τῇ μνήμῃ αὐτὰ ἔχειν, καὶ προπαρεσκευάσθαι πρὸς ταῦτα (Θεοφ.).

γία αὐτῶν πρὸς τὸν τόπον, ὅπου θὰ μετέβαινε, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἱκανοποιηθῶσι, θὰ εὑρίσκοντο δὲ οὗτοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τὴν αὐτὴν ἀπαράλλακτον θέσιν, ἐν ᾗ καὶ οἱ ὁμόφυλοι αὐτῶν, οἱ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι. Καὶ ὁ λόγος ὅτι ἔδει νὰ παραμείνωσιν οὗτοι ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως συντελέσωσι τὸ ἔργον Αὐτοῦ, τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, κατόπιν δὲ -καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν (ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι, στ. 36) ἀξιούμενοι αὖθις τῆς ἀμέσου πρόσωπον πρὸς πρόσωπον κοινωνίας μετ᾽ Αὐτοῦ ἐν Οὐρανοῖς. Τῆς κοινωνίας ταύτης θὰ ἐστεροῦντο ἀπολύτως οἱ ὁμόφυλοι αὐτῶν, οἱ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι. Πρβλ. **ζητήσετέ τε καὶ οὐχ εὑρήσετε** Ζ´ 34. **Ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε.** Η´ 21. Καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις. **Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.** «Ἐκείνους μὲν φοβῶν, τούτοις δὲ τὸν πόθον ἐξάπτων» (Χρυσ.) «Δείκνυσιν ὅτι ὁ θάνατος Αὐτοῦ μετάστασίς ἐστι καὶ μετάθεσις ἀμείνων εἰς τόπον σώματα οὐ δεχόμενον φθαρτά». (Χρυσ.) «Ἐν τῷ παραδείσῳ ἔμελλε γίνεσθαι τοῦ Θεοῦ, ἔνθα οἱ μὲν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἀποθανούμενοι γίνεσθαι οὐκ ἔμελλον, οἱ δὲ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταί, τότε μὲν οὐκ ἠδύναντο ἐκεῖ γενέσθαι, ὕστερον δέ» (Ὠριγ.).

Στ. 34. Ἐπὶ τῇ προσωπικῇ ἀπομακρύνσει τοῦ Ἰησοῦ, κέντρου καὶ κατ᾽ ἐξοχὴν συνδέσμου τῶν Ἀποστόλων πρὸς ἀλλήλους, οὗτοι εἴπερ ποτὲ ἔχρῃζον τοῦ μόνου ἰσχυρῶς δυναμένου ν᾽ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης. Ὅθεν δίκην τελευταίας θελήσεως συνιστᾷ ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς πεφιλημένους Αὐτοῦ μαθητὰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἀλλ' οὐχὶ ὡς τέως ἠσκεῖτο παρ' ἀνθρώποις καὶ ἐδιδάσκετο, ἀλλ᾽ ὑπὸ νέαν μορφήν, οὗ ἕνεκα τὴν (πρὸς ἀμοιβαίαν ἀγάπην) ἐντολὴν Αὐτοῦ ταύτην χαρακτηρίζει ὁ Ἰησοῦς ὡς καινὴν ἐντολήν. Διασαφηνίζων δὲ τὸ καινὸν αὐτῆς ἐπιφέρει **καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.** Ἄλαις λέξεσιν οὐχὶ ἁπλῶς ἀγάπη, οὐδὲ ἀγάπη ἔτι οἵαν παρεκελεύετο ὁ Νόμος τῆς Π. Διαθήκης διὰ τοῦ **ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν,** (Λευΐτ. ΙΘ´ 18) ἀλλ' ἀγάπη, ἧς τὸ πρότυπον παρέσχεν Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, ἦτο ἡ καινὴ ἐντολή, ἡ ὡς κληρονομία καταλειπομένη τοῖς Ἀποστόλοις ὑπὸ τοῦ ἀπερχομένου ἐκ μέσου αὐτῶν θείου Διδασκάλου. Συνίστατο δὲ οὐσιωδῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιδειχθεῖσα ἀγάπη ἐν τῇ ὑπὲρ ἀναξίων αὐτῆς μέχρις αὐτοθυσίας ἐξικνουμένη ἀγάπη (πρβλ. ἰδίᾳ Ρωμ. Ε´ 8. Α´ Ἰω. Δ´ 10). Τοιοῦτον τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης, ἣν ἔδει νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ Ἀπόστολοι πρὸς ἀλλήλους, ὡς τῆς πρώτης καὶ ἀμέσου σφαίρας τῆς ἐξασκήσεως αὐτῆς (Α´ Ἰω. Γ´ 16. **Ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι).** «Πῶς δὲ αὐτὴν ἐντολὴν λέγει καινήν, καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ

κειμένην ; Αὐτὸς αὐτὴν ἐποίησε καινὴν τῷ τρόπῳ» (Χρυσ.). «Ο προϋπαρχόντων ὑμῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐχθρᾶς οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅμως αὐτὸς ἐπελαβόμην ταύτης καὶ ἡγίασα. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» (Θεοφ.). Ὁμοίως ὁ ἱ Χρυσ., καθ' ὃν χρόνον ὁ Ζιγ. «Ὁ Χριστὸς οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὡς μηδὲ ἑαυτοῦ φείσασθαι». Ὁ Ζιγ. παρατίθησι καὶ ἑτέραν ἑρμηνείαν γράφων· «Τινὲς δὲ ἑτέρως ἑρμηνεύουσιν, ὅτι ἐπειδὴ παλαιὰ ἐντολὴ ἦν Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (Μτθ. Ε΄ 43) καὶ νῦν (ἄλλη γραφὴ καινὴν) δίδωσιν ἀγαπᾶν πάντας, ἤγουν καὶ τοὺς ἐχθρούς». Ἀντιθέτως τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν τινὲς τὸ καινὸν τῆς τοῖς Ἀποστόλοις διδομένης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης ἐμβλέπουσιν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ χαρακτῆρι, ὅς ὤφειλε νὰ διακρίνῃ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ὀπαδῶν καθόλου τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν πρὸς τοὺς ἔξω τῆς κοινωνίας τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτῶν τούτων, ὁπωσδήποτε καὶ ἐχθρικῶς ἔτι πρὸς αὐτοὺς διακειμένους, ἀπὸ τῆς ἀγάπης δηλ., ἣν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ συνέστησεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς καὶ ἀκολούθους Αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς (πρβλ. Μτθ. Ε΄ 43—47. ΙΘ΄ 19. ΚΒ΄ 39. Μρκ. ΙΒ΄ 28—34.), ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἥτις ἐν τῇ Α΄ Πέτ. Α΄ 7 χαρακτηρίζεται διὰ τῆς γενικῆς ταύτης λέξεως **ἀγάπη**, καθ' ὃν χρόνον ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πιστῶν ὁρίζεται ὡς **φιλαδελφία**. Ἀλλ' ἡ ἐν αὐτοθυσίᾳ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ περιελάμβανε τοὺς ἀνθρώπους πάντας, καὶ ἡ κατὰ μίμησιν αὐτῆς ἄρα ἀγάπη τῶν πιστῶν ὀπαδῶν Αὐτοῦ δὲν δύναται ἢ νὰ ᾖ (ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ) ἐξ ἴσου εὐρεῖα, τῆς λέξεως **ἀλλήλους (ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους)** ἐν τῇ καινῇ ἐντολῇ τοῦ Ἰησοῦ λόγον ἐχούσης κατὰ τὰ ρηθέντα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐντολῆς κατὰ πρῶτον καὶ ἀμέσως ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων.

Στ. 35. Ἀναδεικνύεται ἡ σημασία καὶ σπουδαιότης τῆς δοθείσης τοῖς Ἀποστόλοις καινῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Ἡ τήρησις αὐτῆς καὶ μόνης ὀφείλει ν' ἀποτελῇ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ γνησίου μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ. Διὰ τῆς τηρήσεως αὐτῆς θὰ διατηρῶσιν οὗτοι ἄρρηκτον τὸν δεσμὸν μετὰ τοῦ Θείου Διδασκάλου, ὡσεὶ παρόντος ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐμπνέοντος ἔτι αὐτούς, καὶ θεωρουμένου ἀφ' ἑτέρου καὶ θαυμαζομένου καὶ ὑπὸ τῶν ἔξω τοῦ κύκλου καὶ τῆς κοινωνίας αὐτῶν. «Τί οὖν οὐ πολὺ μᾶλλον τὰ θαύματα δείκνυσι τοῦτο ; Οὐδαμῶς. Πολλοὶ γὰρ ἐροῦσι Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν» κλπ. (Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. καὶ τῶν νεωτέρων τινές).

Στ. 36. Τὸν Πέτρον ἀπησχόλησεν ἰδίᾳ ἡ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους γενομένη δήλωσις τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι θὰ ἀπεμακρύνετο ἐκ μέσου αὐτῶν, ὅθεν καὶ μὴ ὑποπτεύων (πρβλ. Λουκ. Θ΄ 32) τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῶν λόγων Αὐτοῦ, ἐν τῷ διακρίνοντι αὐτὸν ζήλῳ λαμβάνει τὸν λόγον, ὅπως ἐρω-

τήσῃ περὶ τοῦ τόπου, ὅπου θὰ μετέβαινεν ὁ Ἰησοῦς, ἐκδηλῶν οὕτω τὴν προθυμίαν αὐτοῦ, ὅπως ἀκολουθήσῃ Αὐτῷ. «Τὸ ἀκολουθῆσαι ἐπεπόθει, καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτᾷ» (Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.). «Ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ γνοὺς πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίθη. Οὐκ εἶπε γὰρ ποῦ ὑπάγει, ἀλλ' ὅτι οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι· ὑπεδήλου δὲ περὶ τῆς σφαγῆς» (Ζιγ.), περὶ τοῦ μαρτυρίου δηλ., εἰς ὃ θὰ ὑπέκυπτεν ὁ Πέτρος (πρβλ. ΚΑ΄ 19) ἀκολουθῶν τῷ Θείῳ Διδασκάλῳ ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν ἄλλων αὐτοθυσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μετοχῇ τῆς ἐν οὐρανοῖς τιμῆς καὶ δόξης (Πρβλ. ΙΒ΄ 26.). Ὁ Πέτρος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ὤφειλε νὰ ζήσῃ ἔτι συντελῶν τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ, ὅθεν τὸ οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ὁ Πέτρος οὔπω ἠδύνατο ἀκολουθῆσαι τῷ Χριστῷ, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς παρασκευῆς, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἐπακολουθησάσης ἀρνήσεως αὐτοῦ.

Στ. 37. Πρβλ. Μτθ. ΚΣΤ΄ 33 κ. ἑ. Μρκ. ΙΔ΄ 29 κ. ἑ. Λουκ. ΚΒ΄ 31 κ. ἑ. Ὁ Πέτρος «οὐκ ἀρκεσθεὶς τῷ χρηστὰς ἐλπίδας λαβεῖν, ὅτι ὕστερον ἀκολουθήσει, ἐπιμένει τῇ ἐνστάσει καὶ αὐθαδιάζεται» (Θεοφ. πρβλ. στ. 7.) Τὸ **οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι** ὑπονοήσας ὁ Πέτρος ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν τό γε νῦν ἔχον ἔλλειψιν παρ' αὐτῷ τοῦ ἀπαιτουμένου ψυχικοῦ σθένους ἀποκρίνεται κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν στοργὴν αὐτοῦ καὶ ἀφοσίωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν εἰς τὰς ἰδίας ἠθικὰς δυνάμεις πεποίθησιν. **Τὴν ψυχήν μου θήσω.** Διὰ τὴν ἔκφρ. πρβλ. Ι΄ 11.

Στ. 38. Οἱ λόγοι τοῦ Πέτρου παρέχουσιν ἀφορμὴν τῷ Ἰησοῦ ὅπως προαναγγείλῃ τὴν κατὰ θείαν πρόγνωσιν γνωστὴν Αὐτῷ ἄρνησιν τοῦ Ἀποστόλου τούτου. Ἡ πρόρρησις αὕτη μέλλουσα νὰ στηρίξῃ τὸν Πέτρον κατόπιν εἰς τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀπετέλει ἅμα σοβαρὸν δι αὐτὸν μάθημα ταπεινώσεως ἐπὶ τῇ συναισθήσει τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. «Παιδεύει ἐπιγινώσκειν τὴν ἀσθένειαν» (Θεοφ.) καὶ κατωτέρω· «Κηδόμενος αὐτοῦ συνεχώρησεν αὐτὸν πεσεῖν· ἵνα καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, ὅταν τῆς οἰκουμένης τὴν οἰκονομίαν ἀναδέξηται, μὴ πάθῃ τοῦτο, ἀλλ' ἐπιγινώσκῃ ἑαυτόν». Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Εὐαγγ. φερομένην παράδοσιν τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου ὁ Ζιγ. σημειοῦται «Εἰ δὲ καὶ παραλλαγήν τινα φέρουσι τὰ ῥητά, καινὸν οὐδέν. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐρρήθησαν πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἐκεῖνα δὲ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐκεῖ· δὶς γὰρ ἐνστάντι τῷ Πέτρῳ, δὶς καὶ περὶ τῆς ἀρνήσεως διεμαρτύρατο ὁ Χριστός· καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης ἐνστάσεως καὶ διαμαρτυρίας Ματθαῖος καὶ Μᾶρκος ἔγραψαν· περὶ δὲ τῆς δευτέρας Λουκᾶς καὶ Ἰωάννης». **Οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει.** Ἐννοεῖται τὴν αὐτὴν ταύτην νύκτα. Πρβλ. στ. 30. «Οὐδὲ γὰρ ἦν πολὺ τὸ διάστημα·

ἀωρὶ γὰρ τῶν νυκτῶν διελέγετο» (Χρυσ.). Ὁ λόγος δὲ περὶ τῆς πρὸς ὄρθρον ἀλεκτροφωνίας, ἰσχυροτέρας τῶν ἄλλων νυκτερινῶν ἀλεκτροφωνιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ' [στίχ. 1—31].

Παραμυθία καὶ παραθάρρυνσις τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπαγγελλομένου αὐτοῖς τὴν ἐκ νέου συνάντησιν αὐτῶν μετ' Αὐτοῦ εἰς τὸ διηνεκές, καὶ διαβεβαιουμένου αὐτούς, ὅτι ἐν Αὐτῷ κέκτηνται τὴν πρὸς τοῦτο ὁδόν, κέκτηνται τὸν Πατέρα αὐτὸν προσωπικῶς ἀποκαλυπτόμενον, ὑπισχνουμένου δ' ἐπὶ τούτοις, ὅτι καὶ πόρρωθεν δὲν θὰ ἐπιλείπῃ αὐτοὺς ἡ ἀπ' Αὐτοῦ πανσθενὴς ἀρωγή, ἀλλ' ὅτι ἀναπληρώσει καὶ ἀντικαταστήσει τρόπον τινὰ Αὐτὸν ἡ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος (τοῦ Παρακλήτου) ἐπ' αὐτοὺς ἐπιφοίτησις καὶ διαρκὴς παρουσία, προάγουσα διηνεκῶς τὴν γνῶσιν, τὴν ἀγάπην, τὴν χαρὰν καὶ τὴν εἰρήνην ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

Στ. 1. Ὁ σαφῶς καὶ ρητῶς ἐξαγγελθεὶς ὡς ἐπικείμενος ἀπορφανισμὸς τῶν Ἀποστόλων, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς τὸν Πέτρον λόγια τοῦ Ἰησοῦ [1]) ἑπόμενον ἦτο, ὅτι θὰ ἐτάρασσον βαθέως τὴν ψυχὴν τῶν Ἀποστόλων, δεινὰ ἑαυτοῖς προοιωνιζομένων. Ἀναλαμβάνων, ὅπως παραμυθήσηται καὶ παραθαρρύνῃ αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ συνιστάς, ὅπως καταπνίξωσι τὴν ταραχὴν ταύτην τῆς ψυχῆς αὐτῶν, προβάλλεται αὐτοῖς πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ μόνον, τὸ κατ' ἐξοχὴν ἱκανὸν μέσον πρὸς κατόρθωσιν τούτου. **Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε.** Ἡ ἐπὶ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν πίστις, ἡ ἐπὶ τὸν Θεὸν Πατέρα (καὶ δὴ τοιοῦτον οἷον ἀπεκάλυψεν Αὐτὸν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πάντα ἐν τῇ χειρὶ ἔχοντα καὶ ἀεὶ παρόντα καὶ ἕτοιμον ἐν ἀγάπῃ ἀρωγὸν) πίστις καὶ ἐμπιστοσύνη, ἐν ἴσῃ δὲ μοίρᾳ καὶ ἐπ' Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν, τὸν Μονογενῆ Υἱὸν Αὐτοῦ καὶ Σωτῆρα, ἦτο ἱκανή, ὅπως ἐπὶ πάσῃ ἀνησύχῳ προόψει

---

[1]) «Εἰ γὰρ ὁ κορυφαῖος καὶ οὕτω διάπυρος πρὸ φωνῆς ἀλέκτορος τρὶς ἀπαρνήσεσθαι ἤκουσε· μεγάλην τινὰ προσδοκᾶν αὐτοὺς περίστασιν ὑποστήσεσθαι εἰκὸς ἦν, ἱκανὴν καὶ τὰς ἀδαμαντίνους περιτρέψαι ψυχάς» [Χρυσ. Ὁμ. Θεοφ.]. Ὁ Ζιγ. διαφόρως ἐν σχέσει πρὸς τὸν φόβον τῆς ἀρνήσεως· ὑποδεικνύει δὲ καὶ ἕτερον λόγον τῆς ἀγωνίας. «Ἐταράχθησαν δι' ἀμφότερα δεδοικότες μήποτε αὐτοὶ ἀπεκόπησαν Αὐτοῦ, μόνου τοῦ Πέτρου ἀκολουθήσοντος καὶ μήποτε αὐτοὶ τοῦτον ἀρνήσωνται».

καὶ ἐν παντὶ ἐνσκήπτοντι δεινῷ κατασιγάσῃ πάντα φόβον καὶ ἀνησυχίαν αὐτῶν, ὡς ὑπὸ ἀκαταμάχητον κράτος καὶ προστασίαν διατελούντων. «Ἡ γὰρ ἐπ' ἐμὲ πίστις καὶ τὸν γεγεννηκότα δυνατωτέρα τῶν ἐπιόντων ἐστι, καὶ οὐδὲν ἐάσει κρατῆσαι τῶν δυσχερῶν» (Χρυσ.). Κατὰ ταῦτα, τὰ ρήματα **πιστεύετε, πιστεύετε** κεῖνται (κατά τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς πλείστους τῶν νεωτέρων Ἐξηγητῶν) κατὰ προστακτικήν, δηλοῦσι δὲ τὴν πίστιν ἅμα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν τὸ πρῶτον **πιστεύετε** κεῖται καθ' ὁριστικήν, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ προστακτικὴν ἢ τἀνάπαλιν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ πρῶτον **πιστεύετε** (ἡ εἰς τὸν Θεὸν πίστις) ἐπέχει θέσιν προϋποθέσεως ἀναγκαίας διὰ τὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστιν. Ἄλλαις λέξεσιν πιστεύοντες καὶ πεποιθότες ἐπὶ τὸν Θεὸν Πατέρα δὲν θὰ κλονισθῶσιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐι τῇ πίστει αὐτῶν εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τοῦ πάθους Αὐτοῦ. Κατ' ἄλλους τὸ πρῶτον **πιστεύετε** κεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ πεποίθατε (μόνον ἐνταῦθα παρὰ τῷ ἱ. Εὐαγγ. ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ), ἔχετε ἐμπιστοσύνην (κατὰ προστακτικήν), τὸ δὲ δεύτερον **(εἰς ἐμὲ πιστεύετε)** ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ δότε ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς λόγους μου ὡς πρός τε τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ 2ου καὶ 3ου στίχου.

Στ. 2. Συστήσας τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς Αὐτὸν πίστιν καὶ ἐμπιστοσύνην ὡς τὸ πρῶτον ἀσφαλὲς καὶ ἀποτελεσματικὸν μέσον πρὸς καθησύχασιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ φόβου τῶν Ἀποστόλων, πρὸς τὸν αὐτὸν τοῦτον σκοπὸν καὶ ὅπως μὴ μένωσιν ἐν ἀπολύτῳ ἀγνοίᾳ ὡς πρὸς τὰ εἰς αὐτοὺς ἀφορῶντα, χωρεῖ ἤδη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς διαβεβαίωσιν καὶ ἐπαγγελίαν, ἣν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰς Αὐτὸν πίστεως ἀποδεχόμενοι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἠδύναντο ἢ μεγίστην ν' ἀντλήσωσιν ἐξαὐτῆς ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν. Κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην τοῦ Ἰησοῦ **ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς (τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ) μοναὶ πολλαί εἰσι,** πλεῖστα δηλ. διὰ πολλοὺς παραμόνιμα ἐνδιαιτήματα. Ἂν τοιαῦτα δὲν ὑπῆρχον, προστίθησι λέγων ὁ Ἰησοῦς, δὲν θὰ παρέλιπε νὰ εἴπῃ τοῦτο εἰς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ. Μεθ' ὃ ἐπισυνάπτει τὸ σφόδρα χαροποιὸν ἄγγελμα καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τοῖς Ἀποστόλοις, ὅτι πορεύεται ὅπως ἐν τοῖς ρηθεῖσι παρὰ τῷ Οὐρανίῳ Πατρὶ ἐνδιαιτήμασιν ἑτοιμάσῃ τόπον αὐτοῖς. Οὕτω πρὸς τὴν πνευματικὴν τῶν Ἀποστόλων κατάστασιν προσαρμοζόμενος ὁ Θεῖος Διδάσκαλος προσφεύγει εἰς τὴν γραφικὴν εἰκόνα τῆς πατρικῆς ἑστίας, τῆς μετὰ τοσούτων θυμήρων ἀναμνήσεων συνδεδεμένης, καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτούς, μετὰ ἀνησυχίας πρὸς τὸ μέλλον ἀποβλέποντας, ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ κακὸν ἐγκυμονεῖ τοῦτο δι' αὐτούς. Ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν συμβῇ, τοῖς ἐκλεκτοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπόκειται προαιωνίως, ὅπως ἐπα-

νερχόμενοι εἰς τοὺς κόλπους Αὐτοῦ μεταλάβωσι τῆς ἀρρήκτου χαρᾶς, γαλήνης καὶ παντοίων πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ πλεονεκτημάτων ἀμέσου πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἀκλονήτου δὲ καὶ ἀνεπηρεάστου κοινωνίας Αὐτοῦ (πρβλ. Ματθ. ΚΕ΄ 34). Εἰς τὴν κοινωνίαν δὲ ταύτην ἀκριβῶς προτίθεται νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς Ἀποστόλους ὁ Ἰησοῦς ἀπερχόμενος ἐκ μέσου αὐτῶν, διὸ δὴ ἥκιστα παντὸς ἔδει νὰ ταράσσῃ καὶ θλίβῃ αὐτοὺς ἡ απομάκρυνσις Αὐτοῦ αὕτη (πρβλ. Ἑβρ. ΣΤ΄ 20). Κατὰ τὴν γραφὴν τῆς πλειονότητος τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων τοῦ **πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν** προηγεῖται **ὅτι,** ὅπερ οἱ Ἐξηγηταὶ δέχονται συνήθως ὡς αἰτιολογικὸν ἐξηγούμενοι : ἄλλως, ἤθελον εἴπῃ ὑμῖν τοῦτο **(εἰ δὲ μή εἶπον ἂν ὑμῖν),** ἅτε γνωρίζων καλῶς, διότι ἀκριβῶς πηγαίνω ὅπως ἑτοιμάσω κλπ. **(ὅτι πορεύομαι** κλπ.). Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ Ἐξηγηταὶ δεχόμενοι τὸ **ὅτι** τοῦτο ὡς εἰδικόν, ὡς εἰσάγον ἄρα τὴν διὰ τοῦ **πορεύομαι ἑτοιμάσαι** πρότασιν. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, ἣν ἀσπάζονται καὶ Ἐξηγηταὶ ἄνευ τοῦ **ὅτι** (ὃν τρόπον ἔχει ἡ κοινὴ ἔκδοσις) ἑρμηνεύοντες, ἡ ἔννοια ἔχει ὧδε : Ἄλλως (εἰ μὴ ὑπῆρχον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ) ἤθελον εἴπῃ ὑμῖν **(ὅτι) πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.** Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, ἀντιπροσωπευομένη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (Χρυσ. Θεοφ. Ζιγ.), προσπίπτει ὡς ἁπλουστέρα, ἀλλὰ δὲν συνάδει πρὸς τὰ ἑπόμενα (στ. 3), ὅπου πράγματι λέγει ὁ Ἰησοῦς ὅτι πορεύεται. Ὡς ἀντικείμενον τοῦ εἶπον δέχονται τὴν πρότασιν **πορεύομαι ἑτοιμάσαι** καὶ οἱ τῶν Ἐξηγητῶν στίζοντες ἐρωτηματικῶς μετὰ τὸ **τόπον ὑμῖν.** Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην δέον νὰ ἐξηγήσωμεν : Εἰ μὴ ὑπῆρχον μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί μου, θὰ ἔλεγον ὑμῖν ὅτι πορεύομαι κλπ. ; Βεβαίως δὲν θὰ ἔλεγον. Ὑποτίθεται δὲ ὅτι ὑπὸ τὸ ὅτι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς Ἀποστόλοις ὅτι πορεύεται ἑτοιμάσαι τόπον αὐτοῖς ὁ ἱ. Εὐαγγ. ἔχει ἐν νῷ καὶ ὑπαινίσσεται λόγους τοῦ Ἰησοῦ οἷοι ἐπὶ προδοσίᾳ οἱ τοῦ ΙΒ΄ 26.

Στ. 3. Καίτοι ἡ διὰ τῆς μεταβάσεως τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τῷ Πατρὶ Αὐτοῦ ἑτοιμασία ὑπ' Αὐτοῦ τοῖς Ἀποστόλοις τόπου (ἐν Οὐρανοῖς) ἦτο ἤδη ἐγγύησις δι' αὐτοὺς καὶ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν τόπον τοῦτον καὶ τῆς μονίμου ἐγκαθιδρύσεως αὐτῶν ἐν αὐτῷ, οὐχ ἧττον ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῶν Ἀποστόλων ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ χρῄζωσιν ἰδίας καὶ πρὸς τοῦτο διαβεβαιώσεως, ἣν καὶ ποιεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς δι' ὧν λέγει **καὶ ἐὰν πορευθῶ** κλπ. **πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε.** Οἱ Ἀπόστολοι ἠδύναντο οὕτω νὰ ὦσι τελείως ἥσυχοι, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ Θείου Διδασκάλου, τοῦ Προστάτου καὶ Σωτῆρος αὐτῶν ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἦτο ὅλως παροδική, καὶ δὴ καὶ οὐδαμῶς λυπηρὰ καὶ ἀνησυχητική, ὡς ἐφαντάζοντο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπαραίτητος πρὸς διάνοιξιν αὐτοῖς ἑτέρας κοι-

νωνίας ἀσυγκρίτως κρείττονος καὶ τελειοτέρας, τῆς μακαρίας μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Αὐτοῦ τούτου ἐν Οὐρανοῖς ἐνδιαιτήσεως καὶ συνδιατριβῆς. Εἰς τίνα χρόνον καὶ ὑπὸ ποῖον ἀκριβῶς πνεῦμα ἐλέχθη τοῖς Ἀποστόλοις ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τὸ **πάλιν ἔρχομαι** δὲν δύναται μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος νὰ ὁρισθῇ. Ἤδη ὁ Ζιγ. ὡς δευτέραν γνώμην σημειοῦται «**Πάλιν ἔρχομαι,** κατὰ τὴν δευτέραν μου παρουσίαν». Οὕτω δὲ καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐξηγοῦνται, ὃν τρόπον καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος προχειρότερον προσπίπτει. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ θεωρηθῇ λανθάνουσα ἡ ἰδέα τῆς ἐγγύτητος τῆς παρουσίας ταύτης, καὶ δὴ διαρκούσης ἔτι τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' ὃν τρόπον προστίθησιν ὁ Ζιγ. λέγων «**καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν,** ἀναστάντας ἐκ νεκρῶν, συμβασιλεύσοντας αἰωνίως». Ἄλλαις λέξεσιν ὁ Ἰησοῦς ἀντιπαρέρχεται τὸν παροδικόν, τὸν ἀτελέστερον τύπον τῆς μετὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς καὶ μετ' Αὐτοῦ κοινωνίας κατά τε τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν τῶν Ἀποστόλων καὶ δὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, καὶ ἀφορᾷ εἰς τὸν τελειωτικόν, τὸν τῆς μετὰ τὴν δευτέραν Αὐτοῦ παρουσίαν, συνοψίζοντα καὶ τελειοῦντα πᾶσαν τέως κοινωνίαν αὐτῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιτηδειότερον ἄρα πρὸς παραθάρρυνσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν Ἀποστόλων. Ἄλλοι τῶν Ἐξηγητῶν ἐξηγοῦνται τὸ **πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι** μεταφορικῶς, ὡς δηλοῦν τὴν μετὰ θάνατον μετάβασιν εἰς Οὐρανοὺς τῶν Ἀποστόλων. Ἄλλοι δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰησοῦ ἐν Πνεύματι καὶ τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν (**παραλήψομαι**) ἐν τῇ πνευματικῇ βασιλείᾳ, ἣν ἔμελλε νὰ ἱδρύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. **Ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω.** Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ χρονικῶς (=ὅταν), ἀλλ' οὐδὲ ἐκφράζεται διὰ τοῦ **ἐὰν** καθαρὰ ὑπόθεσις, ἀλλ' ἀναγκαία μόνον προϋπόθεσις καὶ ὅρος, ὅπως ἐπακολουθήσῃ ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἰησοῦ (τὸ **πάλιν ἔρχομαι**).

Στ. 4. «Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὥσπερ ψυχαγωγῶν αὐτοὺς λέγειν, ἀλλὰ πιστεύσωσιν, ὅτι οὕτως ἐστιν, ἐπάγει. **Καὶ ὅπου ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε**» (Χρυσ.). Ἄλλαις λέξεσιν, βεβαίωσιν τῆς ἀσφαλείας τῶν παραμυθητικῶν καὶ χαρμοσύνων ἐπαγγελιῶν (ἃς ἐπὶ τῇ ἀπ' αὐτῶν ἀπομακρύνσει Αὐτοῦ ἐποιεῖτο τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Ἰησοῦς, στ. 2. 3.) ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσιν οὗτοι καὶ ἐξ ὅσων ἐγίνωσκον περὶ τοῦ ποῦ θὰ μετέβαινεν ἀπομακρυνόμενος ἀπ' αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐκεῖσε ἀγούσης ὁδοῦ. Ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταβὰς (Γ' 13. 31. ΣΤ' 32—62. Η' 23) εἰκὸς ἦτο (καταλείπων τὸν κόσμον) νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτόν, ἡ δὲ ἐκεῖσε ἄγουσα ὁδὸς ἐνεδείκνυτο ἐν τῷ θανάτῳ καὶ τῇ ἀναστάσει. Τοῦ καλοῦ διδασκάλου ἀδιασπάστως συνοδευομένου ὑπὸ τῶν πιστῶν μαθητῶν Αὐτοῦ καὶ τοῦ κυρίου ὑπὸ τῶν δούλων καὶ διακόνων (ΙΒ' 26) οἱ Ἀπόστολοι οὐδαμῶς ὤφειλον νὰ ἀμφιβάλλωσιν, ὅτι ἀποχωριζόμενοι Αὐτοῦ

προσωρινῶς θὰ κατήντων ἐν τέλει ὅπου καὶ Ἐκεῖνος, τὴν αὐτὴν βαδίζοντες ὁδόν. Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν γνῶσιν (ἣν οὗτοι εἶχον) τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Οὐρανὸν ἀγούσης, ἔχρῃζον ἔτι μείζονος καὶ βαθυτέρας τῶν κατ' αὐτὴν μυήσεως· ὅθεν καὶ οἱ περαιτέρω ἐξόχως διδακτικοὶ καὶ ὑψηλοὶ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ «**Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατέ** φησιν παρακινῶν αὐτοὺς εἰς ἐρώτησιν». Θεοφ. (Ὁμ. Χρυσ.). Οὕτω κατ' οὐσίαν καὶ τῶν νεωτέρων τινές, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ζιγ. «Ἐξ ὧν διαφόρως εἶπον ὑμῖν οἴδατε ἀμφότερα, εἰ ἀναμνησθῆτε»· ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ γνῶσις αὐτῶν ἔχρῃζε διασαφηνίσεως καὶ τελειώσεως, ὅθεν καὶ ἡ πρόκλησις τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Θωμᾶ, ὅπως ἐπιχυθῇ τὸ προσῆκον εἰς τὴν γνῶσιν ταύτην φῶς. Κατὰ τὴν γραφὴν τῆς πλειονότητος τῶν ἀρχαιοτέρων κώδικων **καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε τὴν ὁδὸν** ἡ ἑρμηνεία εἶνε μία, τοῦ τὴν ὁδὸν ἐπαναλαμβάνοντος κατ' οὐσίαν τὴν ἔννοιαν τοῦ **ὅπου ὑπάγω.**

Στ. 5. Ὁ Θωμᾶς, ὃν τρόπον καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι (πρβλ. ΙΓ' 36), οὔπω δυνάμενος νὰ προσοικειωθῇ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀποχωρισμοῦ, οὐδὲ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν σημασίαν αὐτοῦ, προαισθανόμενος—ἅτε φύσει δύσθυμος καὶ δυσοίωνος (πρβλ. ΙΑ' 16)— πλέον τῶν ἄλλων τὴν ἐνσκήπτουσαν καταιγίδα, καί πως καὶ ἀγωνιζόμενος τὸ ἐπ' αὐτὸν ν' ἀποτρέψῃ αὐτήν, προβάλλει μετά τινος ἀνυπομονησίας ἔνστασιν ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὴν τοῦ Ἰησοῦ γνῶσιν τοῦ ποῦ ὑπάγει, ἐπίσης δὲ καὶ τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἦγεν ὅπου Ἐκεῖνος ὑπῆγε. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους Ἐξηγητὰς (Χρυσ. Θεοφ.) καὶ τῶν νεωτέρων τινάς, ἡ ἔνστασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ, ὅπως χωρήσῃ ὁ Ἰησοῦς εἰς διασαφήσεις, ἀφορμὴν δὲ εἶχε τὴν δειλίαν. Ἀντὶ τοῦ **πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι** ἀρχαιοτέρα γραφὴ **πῶς οἴδαμεν τὴν ὁδόν.**

[Ἕπεται συνέχεια]

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
ΤΟΥ ΠΑΠΑ

«ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΑΛΗΘΟΥΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ»

Παρεθήκαμεν ἐν ἐκτάσει ἐν προηγουμένῳ τεύχει τὸ περιεχόμενον τῆς Ἐγκυκλίου, ὄχι διότι αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἀφορᾷ τοὺς Ὀρθοδόξους, ἀλλὰ διότι ὁ Πάπας πλήττων τοὺς πρωτεργάτας τῶν ἑνωτικῶν κι-

νήσεων, τοὺς Παγχριστιανούς, Ἀγγλικανοὺς καὶ Προτεστάντας, δὲν ἀντιπαρέρχεται ἀδιαφόρως καὶ τοὺς Ὀρθοδόξους, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ συμμετέχουσι τῶν κινήσεων τούτων. Δύο μάλιστα σημεῖα τῆς Ἐγκυκλίου καθιστῶσι βέβαιον, ὅτι αὕτη στρέφεται καὶ κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων. Πρῶτον, ὅτι ὁ Πάπας ἐξεγείρεται κατὰ πάσης ἰδέας **Χριστιανικῆς Ὁμοσπονδίας,** ἥτις ἂν καὶ οὐχὶ ἐν τῇ κατασκευαζομένῃ ὑπ' αὐτοῦ μορφῇ, ἀλλ' ὡς Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν πρακτικοῖς ζητήμασιν ἐνδιαφέρουσι σύνολον τὸν Χριστιανισμὸν προὐτάθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τῆς Ἐγκυκλίου πρὸς πάσας τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τῷ 1920. Ἔπειτα διότι ὁ αὐτὸς καλεῖ μετὰ τῶν Προτεσταντῶν καὶ **τοὺς ἀποδεχομένους τὰς πλάνας τοῦ Φωτίου,** ὅπως ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Πάπαν, εἰς τὸν ἀρχιποίμενα τῶν ψυχῶν, ὃν τρόπον ὑπήκουον οἱ πρόγονοι αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ θεωροῦμεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπισυνάψωμεν τὰς ἐφεξῆς λιτὰς παρατηρήσεις εἰς σημεῖά τινα τῆς τελευταίας Παπικῆς Ἐγκυκλίου ἐξ ἀπόψεως Ὀρθοδόξου.

* * *

1.—Ὁ Πάπας ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐγκυκλίου αὐτοῦ ἐπιτίθεται κατὰ κινήσεως, ἥτις δῆθεν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἕνωσιν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν μετ' ἄλλων θρησκευμάτων διὰ τῆς ἀποδοχῆς κοινῆς θρησκευτικῆς βάσεως ἀποτελουμένης ἐξ ἀληθειῶν **κοινῶν** εἰς πάσας τὰς ἱστορικὰς θρησκείας, εἶδος οὐχὶ χριστιανικοῦ ἁπλῶς, ἀλλὰ γενικοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ. Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ γινώσκομεν φιλοσοφικὴν θεωρίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἥτις ἀπορρίπτουσα πᾶσαν ὑπερφυσικὴν ἀποκάλυψιν ἐζήτει νὰ δημιουργήσῃ πλάσμα τι φυσικῆς θρησκείας (Naturalismus) ἀποτελουμένης ἐκ τῶν ὑπὸ πασῶν τῶν θρησκειῶν ὁμολογουμένων καὶ ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου δυναμένων ν' ἀποδειχθῶσιν ἀληθειῶν. Ἀλλ' εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ ἐκείνη θεωρία κατέπεσεν ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ Ὑπερφυσισμοῦ (Supranaturalismus). Ἐντεῦθεν ὀφείλομεν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ πληροφορίαι τῆς Curia εἶνε ἢ ἀνακριβεῖς ἢ συγκεχυμέναι. Ἴσως ἀφορμὴν εἰς παρεξήγησιν ἔδωκεν ἡ μελετωμένη νῦν ἐν Ἀμερικῇ σύγκλησις Συνεδρίου ἐξ ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς πάντα τὰ ἀνεγνωρισμένα μεγάλα θρησκεύματα πρὸς ἐξέτασιν τίνι τρόπῳ εἶνε δυνατὸν νὰ συντονισθῶσιν αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν πρὸς προαγωγὴν **παγκοσμίου φιλίας καὶ εἰρήνης.** Ἀλλ' ἡ Ὀργάνωσις αὕτη, ἥτις καὶ συντελουμένη δὲν θὰ ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὴν προαγωγὴν διεθνοῦς φιλίας διὰ μέσου τῶν θρησκειῶν, ὅ,τι δηλονότι ἐν μικροτέρᾳ ἀκτῖνι ἐπιδιώκει νῦν ὁ Παγκόσμιος Σύνδεσμος (World Alliance) διὰ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, οὔτε συνεκροτήθη

ούτε καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς κατήρτισεν ἔτι, ὥστε νὰ δύναται νὰ κριθῇ.

2.—Ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς Ἐγκυκλίου, ὡς ἐλέχθη, εἶνε ἡ καταπολέμησις τῶν Παγχριστιανῶν καὶ ἐκ τούτων ἰδίᾳ τῶν Προτεσταντῶν. Ὅσα ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ λέγονται περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας οὐδαμῶς καθάπτονται τῆς ἀντιλήψεως, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ Ὀρθόδοξοι περὶ τῆς ἑνότητος ταύτης. Οἱ Ὀρθόδοξοι πάντοτε ἐπίστευσαν καὶ πιστεύουσιν, ὅτι ἡ ἑνότης τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ὑφισταμένας ἀσημάντους αἱρέσεις καὶ τότε καὶ ἐξωτερικὴ καὶ εὐρυτέρα ἑνότης ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ Σχίσματος. Ἔκτοτε ἡ ἑνότης ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, ὑπάρχει ἐν μόνῃ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ· Οὐδ' ἐφαντάσθησάν ποτε οἱ Ὀρθόδοξοι, ὅτι εὐρυτέρα ἕνωσις ἐν πίστει εἶνε δυνατή, ἂν μὴ πᾶσαι αἱ ὑπάρχουσαι ἐκκλησίαι ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν κοινὴν διδασκαλίαν τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν 8 πρώτων αἰώνων, εἰς τὴν ὁποίαν πιστῶς ἐμμένει ἄχρι τοῦ νῦν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Περὶ τούτου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία μετὰ τὴν ἐκπεφασμένην δήλωσιν τῶν Ὀρθοδόξων ἐν Λωζάννῃ. Εἰς ἓν μόνον σημεῖον συμφωνοῦσι μετὰ τῶν Προτεσταντῶν καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὄντως ἐπλανήθη **«καὶ εἰσήγαγε ξένας πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν διδασκαλίας καὶ ἄλλας καὶ δὴ τὴν περὶ πρωτείου καὶ δικαιοδοσίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ».**

3.—Οὐδαμῶς ἐνδιαφέρονται οἱ Ὀρθόδοξοι μέχρι τίνος σημείου προυχώρησαν ἄλλοι ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τοῦ πρωτείου ἢ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πάπα. Οἱ Ὀρθόδοξοι ἀνεγνωρίσαμεν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης πάντοτε μόνον πρωτεῖον τιμῆς καὶ οὐχὶ δικαιοδοσίας, ἥκιστα δὲ πάντων ἐν τῇ μορφῇ, ἐν ᾗ διετυπώθη ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. Καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦτο ἀνεγνωρίσαμεν ὑφιστάμενον οὐχὶ θείῳ, ἀλλ' ἐκκλησιαστικῷ ἁπλῶς δικαίῳ. Διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους τὸ Παπικὸν ἀξίωμα δὲν εἶνε οὕτως εἰπεῖν τέταρτος βαθμὸς ἱερωσύνης, ἀνώτατος πάντων, ἀλλ' εἶνε διοικητικὸν ἀξίωμα, οἷα τὰ τοῦ Πατριάρχου, Μητροπολίτου, Ἀρχιεπισκόπου, προελθὸν καὶ τοῦτο ἐξ ἱστορικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκῶν, ὡς ἐκεῖνα. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην θὰ δίδωμεν πάντοτε οἱ Ὀρθόδοξοι, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ ἱ. Φωτίου, ὁσάκις καλούμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν Πάπαν Ρώμης ὡς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας ὄχι μόνον ὡς ὅλον, ἀλλὰ καὶ ἑκάστου ἀκόμη Χριστιανοῦ.

4.—Ὁ μόνος λόγος τῆς ἀρνήσεως τῆς Ρωμ. Ἕδρας νὰ μετάσχῃ τῶν οὕτω καλουμένων ἑνωτικῶν Συνεδρίων εἶνε κατὰ τὴν Ἐγκύκλιον, ὅτι οἱ

ἐπιδιώκοντες τὴν ἕνωσιν δὲν δέχονται **ἐκ τῶν προτέρων** νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα καὶ νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν ὑπ᾿ αὐτὸν ᾿Εκκλησίαν ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ. ᾿Αλλ᾿ ἡ διαγωγὴ αὐτὴ εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν ἀνέκαθεν πρᾶξιν τῆς ᾿Εκκλησίας; ᾿Ηρνεῖτο αὕτη προσκαλουμένη νὰ συζητήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν πίστιν αὐτῆς καὶ ἂν ἔτι οἱ προκαλοῦντες κατὰ τὴν πεποίθησιν αὐτῆς διετέλουν ἐν τῇ πλάνῃ; Βεβαίως **συμβιβασμὸς** ἐν ταῖς ἀποκεκαλυμμέναις ἀληθείαις εἶνε ἀδύνατος, οὐδὲ ἀρνούμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἡ ἀλήθεια διεσώθη που καὶ ὑπάρχει. ᾿Αλλὰ τὸ ζητούμενον εἶνε ἀκριβῶς τοῦτο, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια αὕτη. Ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν σώζεται καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ρωμ. ᾿Εκκλησίᾳ ἀδιάφθορος, εἶνε βέβαιον, ἀφοῦ αὕτη μετὰ τῶν ἀποκεκαλυμμένων ἀληθειῶν εἰσήγαγε καὶ διδάσκει πλάνας καὶ ἐπινοήσεις ἀνθρωπίνους.

5. — Χωρὶς ν᾿ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ κοινὴ πίστις ἀποτελεῖ ἰσχυρότατον πνευματικὸν δεσμὸν νομίζομεν, ὅτι ὁ Πάπας ἐν τῇ ᾿Εγκυκλίῳ αὐτοῦ ὑποβιβάζει τὴν σπουδαιότητα **τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης,** τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ὁ ᾿Απόστολος Παῦλος ἐξαίρει ὑπεράνω τῶν δύο ἄλλων, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος, ἀποκαλῶν αὐτὴν μείζονα ἐκείνων· «μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη». Ἡ ἱστορία καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐνῷ ὁ ζῆλος τῆς πίστεως ἐκτροχιαζόμενος εἰς φανατισμὸν προκαλεῖ ἀντιπάθειαν καὶ ἐπίμονον ἀντίστασιν, τοὐναντίον ἡ ἔνδειξις ἐπιεικείας καὶ ἀγάπης προσελκύει τοὺς διαφωνοῦντας καὶ παρέχουσα εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν εἰς δευτέρας καὶ σοφωτέρας σκέψεις πείθει εἰς ἀναγνώρισιν τῆς ἀληθείας.

6. — Κατακρίνων ὁ Πάπας τὴν **Χριστιανικὴν Ὁμοσπονδίαν** ὥς τι ἀκατανόητον συγχέει προφανῶς αὐτὴν πρὸς τὴν τελικὴν ἕνωσιν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐπὶ τῆς συγχύσεως αὐτῆς στηρίζει τὴν ὅλην αὐτοῦ ἐπιχειρηματολογίαν. Ἡ Χριστιανικὴ Ὁμοσπονδία ἢ Κοινωνία τῶν ᾿Εκκλησιῶν δὲν σκοπεῖ νὰ ἑνώσῃ εἰς **μίαν ᾿Εκκλησίαν** τὰς κεχωρισμένας ἀπ᾿ ἀλλήλων ᾿Εκκλησίας ἑκάστης αὐτῶν διατηρούσης τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς γνώμας ἐν ζητήμασι πίστεως, ἀλλὰ νὰ ἑνώσῃ ὅλας τὰς ᾿Εκκλησίας, τὰς ἀποδεχομένας τὸν ᾿Ι. Χριστὸν ὡς Σωτῆρα εἰς κοινὴν συνεργασίαν πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἠθικῶν τοῦ Χριστοῦ ἀρχῶν ἐν τῷ ἀτομικῷ, τῷ οἰκογενειακῷ, τῷ κοινωνικῷ βίῳ τῶν Χριστιανῶν. Εἰς ἡμᾶς παραμένει ἀκατανόητον διατὶ μέλη μιᾶς ᾿Εκκλησίας δὲν δύνανται νὰ συνεργασθῶσι μετὰ μελῶν ἄλλης ὑπὲρ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας, κατὰ τῆς ἀθεΐας, τοῦ ἐγκλήματος, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων. Ἡ ἐπαφὴ αὕτη οὐ μόνον μοδερνισμὸν καὶ ἀδιαφορίαν δὲν γεννᾷ εἰς τοὺς μετέχοντας, ἀλλὰ καὶ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον παροξύνει καὶ ἐνισχύει καὶ τὴν καρδίαν πληροῖ ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς καὶ ἄλλως φρονοῦντας.

7.—Ἡ διάκρισις ὡσαύτως μεταξὺ ἀληθειῶν **θεμελιωδῶν** καὶ **μὴ θεμελιωδῶν** δὲν ἀποβλέπει βεβαίως τοὺς Ὀρθοδόξους, διότι καὶ δι' ἡμᾶς πᾶσα ἀλήθεια ἐξ ἀποκαλύψεως εἶνε θεμελιώδης. Διακρίνομεν ὅμως οἱ ὀρθόδοξοι μεταξὺ δογματικῶν ἀληθειῶν ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ ἁπλῶν θεολογικῶν γνωμῶν καὶ ἀποδεχόμεθα τὰς μὲν πρώτας ὑποχρεωτικάς, τὰς δὲ δευτέρας προαιρετικάς. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἀνεκήρυξε θεολογικὰς γνώμας μὴ κεκτημένας τὴν μαρτυρίαν τῆς θείας ἀποκαλύψεως ὑπὲρ ἑαυτῶν ὡς δογματικὰς ἀληθείας, ὑποχρεωτικὰς εἰς πίστιν, ὡς ἔπραξεν ἡ Ρωμ. Ἐκκλησία, προκειμένου περὶ τῆς «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως», καὶ ἄλλων νεωτερισμῶν. Οὐδὲ ἀρνούμεθα οἱ Ὀρθόδοξοι τὸ δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως συνερχομένη εἰς Οἰκουμ. Σύνοδον καθορίζῃ ἀληθείας τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ δὴ τοιαύτας, ὧν τὸ κῦρος διαμφισβητεῖται ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν. Ὅ,τι ἀρνούμεθα εἶνε ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνήκει **θείῳ δικαίῳ** εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης, διότι οὐδέποτε ἡ ἡνωμένη Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἀνεγνώρισε Πάπαν ἢ Πατριάρχην κεκτημένον κῦρος ἀνώτερον τοῦ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων καὶ πολλῷ ὀλιγώτερον τοιοῦτον ἀποφαινόμενον καὶ ὁρίζοντα ἀλαθήτους ἀληθείας **ἐξ ἑαυτοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ συγκαταθέσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.**

8.— Τὸ κατάντημα τῆς ὅλης Ἐγκυκλίου εἶνε, ὅτι εἷς μόνος τρόπος **ἑνώσεως** ὑπάρχει, ἡ ἐπιστροφὴ καὶ ὑποταγὴ εἰς τὸν Πάπαν καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ὡσανεὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτόν : Ἀνωφελῆ, μᾶλλον δὲ ἐπιβλαβῆ εἶνε τὰ συνέδρια καὶ αἱ συζητήσεις καὶ αἱ συνεννοήσεις· ἓν μόνον ὑπάρχει μέσον πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν πλανωμένων, ὁ **προσηλυτισμός.** Καὶ πράγματι εἰς αὐτὸν ἔχει νῦν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν αὐτῆς ὅλην ἡ Ρωμ. Ἐκκλησία καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς **πρὸς ἀνατολάς.** Ὁ προσηλυτισμός, ὑπὸ τὴν ἀπεχθεστάτην μορφὴν τῆς Οὐνίας, τοῦ νόθου αὐτοῦ κατασκευάσματος πρὸς παραπλάνησιν καὶ σαγήνευσιν τῶν ἁπλουστέρων. Ἡ Ρώμη εἶνε ὀλιγαρκής· ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πρωτείου καὶ τοῦ ἀλαθήτου καὶ δὲν ἐπιμένει καὶ εἰς τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ»· ἔχει πεποίθησιν εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν προπαγανδιστῶν αὐτῆς· οἱ προσηλυτισθέντες νέοι ἐκ τῶν Οὐνιτῶν θὰ ἀποσταλῶσι πρὸς μόρφωσιν εἰς Ρώμην καὶ θὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε εἰσηγηταὶ καὶ πρωτεργάται τοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ. Τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀνωτέρω ἀνομολογοῦσι καὶ εἰλικρινεῖς Ρωμαιοκαθολικοί, οἵτινες θλίβονται διὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

9.—Ὁ Πάπας ἀποκαλεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους ἀκολούθους τῶν πλανῶν

τοῦ Φωτίου. Ἀλλ' οἱ Ὀρθόδοξοι ἐναβρυνόμεθα, διότι πρῶτος ὁ Ἱ. Φώτιος κατερράπισε τὴν Παπικὴν ὀφρῦν περιορίσας τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐκεῖ, ὅπου ἠθέλησαν αὐτὸ αἱ πρῶται Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ ἡ ἀρχαία ἀδιαίρετος Ἐκκλησία. Ὁ Φώτιος δὲν ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς πλανῶν, ἀλλ' ἤλεγξε τὰς αὐθαιρεσίας καὶ τὰς πλάνας τῆς Ρωμ. Ἐκκλησίας προϊδὼν τὴν κατωφέρειαν, ἀφ' ἧς κυλισθεῖσα ἡ Ρώμη δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ σταματήσῃ. Μάρτυς ἡ ἱστορία τῶν ἀπὸ τοῦ Σχίσματος αἰώνων. Διὰ τῶν καθημερινῶν τῆς Ρώμης νεωτερισμῶν ηὐρύνθη τὸ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν χάσμα, ὥστε δύο Ἐκκλησίαι συγγενεῖς κατ' αὐτὰς τὰς βάσεις αὐτῶν ἀπεξενώθησαν ἀλλήλων καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἀποξενούμεναι ὁλονὲν περισσότερον. Κατηγορούμεθα συνήθως ὑπὸ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν οἱ Ὀρθόδοξοι ὡς στάσιμοι. Μάλιστα! Προτιμῶμεν τὴν στασιμότητα πάσης προόδου καὶ ἐξελίξεως, γινομένης δι' ἀλλοιώσεως τῶν ἀληθειῶν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως.

10.—Συνειθίσαμεν οἱ Ὀρθόδοξοι ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὰς Παπικὰς ἐκκλήσεις πρὸς ἐπιστροφήν, ὥστε νὰ μὴ συγκινώμεθα πλέον ἐξ αὐτῶν. Ἡ Ρώμη γινώσκει τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ ἔδωκε πάντοτε εἰς τὰς ἐκκλήσεις αὐτῆς πρὸς ἕνωσιν. Ἡ ἀπάντησις αὕτη δὲν δύναται καὶ νῦν νὰ εἶνε διάφορος.

Ἀποσκοράκισον τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τὰς πλάνας,
ἐπίστρεψον εἰς τὴν ἀνόθευτον πίστιν τῆς μιᾶς ἡνωμένης καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας,
ἀναστήλωσον τὸ κῦρος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπεράνω τῆς Παπικῆς αὐθαιρεσίας
καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ ἑνωθῇ μετὰ σοῦ, ὦ Ρώμη.
Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐμμένεις ἐν τῇ πλάνῃ σου,
οἱ Ὀρθόδοξοι ἡμεῖς δὲν θὰ στρεφώμεθα πρὸς σέ,
ἀλλ' ὑψοῦντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐράνιον τῆς Ἐκκλησίας Δομήτορα,
παρ' αὐτοῦ θὰ ἐξαιτούμεθα τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐπιστροφήν σου.

Λονδῖνον † Ο ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

"ΠΡΟΕΔΡΟΣ„ "ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΕΠΕΧΩΝ„.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 479 τοῦ Β' τόμου τῆς «'Ορθοδοξίας»)

Ἡ Ἐκκλησία ἐδίδου ἄλλοτε παντὶ ἐπισκόπῳ προβιβαζομένῳ εἰς μητροπολίτην τὸ λεγόμενον προβιβαστικὸν γράμμα, ὅπερ ἔχει ὡς ἕπεται: «Ἡ μετριότης ἡμῶν, εὐδοκίᾳ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος, καὶ γνώμῃ τῆς περὶ αὐτὴν ἱερᾶς καὶ μεγάλης Συνόδου τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων (τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος), τιμᾷ διὰ τοῦ παρόντος γράμματος τὴν ἁγιωτάτην ἐπισκοπὴν (τήν δε) τῷ τῆς μητροπόλεως ὀνόματι καὶ τῇ τιμῇ, καὶ τῇ προεδρίᾳ· καὶ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον αὐτῆς, μητροπολίτην ἀπὸ τοῦ νῦν παρακελεύεται καὶ εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι, ὥστε τοῖς λοιποῖς ὑπερτίμοις αὐτὸν συναριθμεῖσθαι, καὶ τόπον, καὶ τιμὴν ἔχειν μητροπολίτου ἔν τε στάσεσι καὶ καθέδραις, καὶ ταῖς λοιπαῖς συνοδικαῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσι, καὶ πᾶσι τοῖς τῶν μητροπολιτῶν δικαίοις καὶ προνομίοις. Τούτου γὰρ χάριν ἀπολέλυται αὐτῷ δὴ τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ (τῷ δεῖνι) καὶ ὑπερτίμῳ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ συλλειτουργῷ καὶ τὸ παρὸν αὐτῆς γράμμα δι' ἀσφάλειαν». Περὶ τῆς λέξεως «προεδρία», ἣν ἀναφέρει τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον, λέγομεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς συμφυοῦς τῷ ἐπισκοπικῷ ἀξιώματι προεδρίας, ἣν κέκτηται ἐπίσκοπος ἐκ χειροτονίας δικαίῳ ἐκκλησιαστικῷ, ἀλλὰ περὶ τῆς τιμητικῆς προεδρίας τῶν ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀναφερομένων λέξεων «τιμὴ» καὶ «προεδρία» λαμβανομένων ἐκ παραλλήλου. Τῷ ὄντι προβιβασμὸς ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν προϋποτίθησι πλεονεκτήματα αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς οἷον αὔξησιν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, εὐσέβειαν τῶν κατοίκων, τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως κτλ., οὐ σπανίως δὲ καὶ πλεονεκτήματα τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπισκόπου. Ταῦτα ἐτίμα ἐξαιρετικῶς ἡ ἐκκλησία ᾧ τρόπῳ ἀναφέρει τὸ ἐπιδιδόμενον γράμμα ἀρχὴν ἔχουσα τὸ ἀμετακίνητον τῶν ἐπισκόπων.

Εἰς ἐπιφανεῖς ἱεράρχας καὶ πρωθιεράρχας φέροντας ἤδη τὸ σεμνὸν ἀξίωμα τοῦ συγκέλλου καὶ πρωτοσυγκέλλου [70]) ἀπενέμετο, βασιλικῇ εὐμενείᾳ, πρὸς ἔνδειξιν μείζονος τιμῆς καὶ ὁ τίτλος τοῦ π ρ ω τ ο π ρ ο έ δ ρ ο υ, μερικευόμενος ἐν τῷ σώματι, οὗτινος ἀπετέλουν ἐπιφανῆ μέλη οἱ τετιμη-

70) Σύγκελλος [γράφεται καὶ σύγγελος] αὐλικὸν ἀξίωμα καὶ δὴ ἐκ τῶν πρωτευόντων, οὗ τὴν ἀρχὴν δέον ἵν' ἀναζητήσωμεν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἐκκλη-

μένοι δι' αὐτοῦ ἱεράρχαι σύγκελλοι καὶ πρωτοσύγκελλοι. Ἐκ τούτων δὲ οἱ μὲν ἐκαλοῦντο πρωτοπρόεδροι τῶν συγκέλλων, οἱ δὲ πρωτοπρόεδροι τῶν πρωτοσυγκέλλων. Οὕτω γράφει ὁ Σκυλίτσης ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκιος «προσελάβετο τὸν Σίδης μητροπολίτην εἰς τὸ τὰ κοινὰ διοικεῖν, εὐνοῦχον μὲν τὴν φύσιν, δραστήριον δὲ καὶ ἀμφιδέξιον, πρωτοπρόεδρον τῶν πρωτοσυγκέλλων τυγχάνοντα, ἄνδρα πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς σεμνυνόμενον»· ὁ δὲ Lambetius ποιεῖται μνείαν καί τινος «Νικολάου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας πατριαρχικοῦ νοταρίου καὶ πρωτοπροέδρου τῶν συγκέλλων. . . . » [71])

Ὁ τίτλος τοῦ πρωτοπροέδρου παρεῖχε διακεκριμένας τιμὰς εἰς τὸν κάτοχον αὐτοῦ ἱεράρχην ἐν στάσεσι καὶ προελεύσεσι τῶν ὁμοτίμων αὐτῷ συγκέλλων δηλονότι καὶ πρωτοσυγκέλλων· εἰ δ' ἑρμηνεύομεν καλῶς τὰς ἐφεξῆς λέξεις τοῦ Δουκαγγίου: Πρωτοπρόεδρος τῶν πρωτοσυγκέλων deinceps appelatus est, quod in cyncellorum et protocyncelorum concessibus primas partes haberet, ἐχορήγει τῷ κατόχῳ καὶ τὸ δικαίωμα ἐπὶ μείζονος μερίδος ἐκ τῶν ἀποδοχῶν (χρηματικῶν δωρεῶν).

Τὸ ὄνομα πρόεδρος ἐν ταῖς ἐκδοχαῖς αὐτοῦ δὲν ἀφίσταται τῆς πρώτης, ἤγουν τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ σημασίας. συμφυοῦς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος· προσέλαβε δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἔννοιαν ἢ διακριτικοῦ τίτλου ἢ τιμητικῆς προσηγορίας. Τοῦτο δὲ ἀπεδείχθη ἀποχρώντως ἐν τοῖς προρρηθεῖσιν ἀλλὰ κατὰ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους τῆς Ἐκκλη-

σίας· σημαίνει δὲ τὸν σύνοικον, ἀλλ' ἡ συνοίκησις ἐννοητέα πνευματικὴ κατὰ τὸ παρὰ πόδας τετράστιχον τοῦ Ψελλοῦ:

Σύγκελλος—ὡς σύνοικος ἀλλὰ τοῦ λόγου
Καὶ πρῶτος ὡς πρόεδρος ἀλλὰ τοῦ πόλου.
Πᾶς οὖν τις αὐτὸν πρωτοσύγκελλον λέγει
Ὡς οὐρανοῦ πρόεδρον ὡς Θεοῦ φίλον.

Ἀπενέμετο δὲ τὸ ἀξίωμα καὶ εἰς μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους βασιλικῇ εὐμενείᾳ. Οὕτω γράφει ὁ Σκυλίτσης ὅτι Ρωμανὸς ὁ Ἀργυρὸς «ἐτίμησε συγκέλλους μητροπολίτας τρεῖς· τὸν Ἐφέσου Κυριακὸν ὡς τοῦ Πατριάρχου ὁμαίμονα καὶ Δημήτριον τὸν Κυζίκου ὡς λίαν αὐτῷ πρὸ τῆς βασιλείας πεφιλημένον καὶ Μιχαὴλ δὲ τὸν Εὐχαΐτων καθ' αἷμα τούτῳ ἐγγίζοντα». Πρωτοσύγκελλος δὲ ἐκαλεῖτο ὁ πρῶτος τῶν συγκέλλων (primus inter cyncellos) ὡς ὁ Πρωτέκδικος ἐκαλεῖτο ὁ πρῶτος τῶν ἐκδίκων καὶ ὁ Πρωτονοτάριος ὁ πρῶτος τῶν νοταρίων. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βαλσαμῶνος τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἦν βασιλικὸν «κἂν τύχῃ τοῦτον καὶ βασιλικὸν ἔχειν ἀξίωμα ὑπερτίμου ἢ πρωτοσυγκέλλου τυχόν». Ducange Glossar. Graecolat. 1472. καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραπομπάς. Πλείονα περὶ τῶν δύο προειρημένων ἀξιωμάτων εὑρίσκει ὁ φιλαναγνώστης παρὰ Σκυλίτσῃ, Ζωναρᾷ καὶ ἄλλοις.

[71]) Πρόδηλον ὅτι ὁ πρωτοπρόεδρος τῶν συγκέλλων διάφορός ἐστι τοῦ πρωτοσυγκέλλου ὡς ἐπίσης διάφορος τούτου τυγχάνει καὶ ὁ πρωτοπρόεδρος τῶν πρωτοσυγκέλλων.

σίας καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδα παρίσταται ἀκαθόριστος καὶ ἐν πολλοῖς ἀσαφὴς ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος ἀπαντῶν ἄλλως ἀραιότερον.

Φέρε ἤδη καθορίσωμεν ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν αἵ τε ἔγγραφοι καὶ αἱ προφορικαὶ πηγαί, τὴν σημασίαν καὶ χρῆσιν τούτου ἀπὸ τῆς ΙΖ΄ μέχρι τέλους τῆς ΙΘ΄ ἑκατοντ. κατὰ τὰς δύο ἄλλας αὐτοῦ ἐκδοχὰς αἵτινες ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ σημασίας.

Α΄

Πατριάρχαι, ἀποχωροῦντες τοῦ θρόνου καὶ λαμβάνοντες συνοδικῇ ἀποφάσει ἐπαρχίαν τινὰ πρὸς ζωάρκειαν ἢ αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολῖται, μετατιθέμενοι εἰς ἐπαρχίας ὑποδεεστέρας, ἢ διοριζόμενοι ἐν αὐταῖς πρώην τοιοῦτοι ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ, ἐλογίζοντο ποιμαίνοντες προεδρικῶς τὰς ἐπαρχίας ταύτας ὑφ' ἃς συνθήκας διωρίζοντο. Διὸ προσηγορεύοντο καὶ ὑπέγραφον πρόεδροι χάριν τιμῆς [72]). Ἀλλὰ τοῦτο ἐγίνετο μᾶλλον κατὰ παρῳδίαν ἀρχαίου καὶ σεβαστοῦ ἔθους τῆς ἐκκλησίας καθ' ὃ ἱεράρχαι, διαπρέποντες ἐπὶ ἁγιότητι καὶ παιδείᾳ, ἐφημίζοντο πρόεδροι πρὸς τιμὴν καίπερ ποιμαίνοντες ἐκ χειροτονίας ἐπισκοπὰς ὑποδεεστέρων θρόνων [73]).

Οὕτω κατὰ τὰ προειρημένα, ἔχομεν ἀναγράψαι:

1ον) Τοὺς Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως:

Μάρκον τὸν Ξυλοκαράβην (1466—67) παυθέντα καὶ λαβόντα προεδρικῶς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος.

Παΐσιον τὸν ἀπὸ Λαρίσσης, παραιτησάμενον τῷ 1655 καὶ ποιμάναντα προεδρικῶς τὴν ἐπαρχίαν Κυζίκου καὶ εἶτα τὴν Ἐφέσου.

Γαβριὴλ τὸν ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας παυθέντα καὶ λαβόντα προεδρικῶς τῷ 1657 τὴν μητρόπολιν Προύσης.

Διονύσιον τὸν Γ΄ λαβόντα προεδρικῶς τῷ 1665 τὴν Θεσσαλονίκην ἀποχωρήσαντα τοῦ θρόνου.

Ἰάκωβον τὸν ἀπὸ Λαρίσσης παυθέντα τῷ 1683 καὶ λαβόντα προεδρικῶς τὴν μητρόπολιν Χίου.

Διονύσιον τὸν Δ΄ (1671—1684) λαβόντα προεδρικῶς τὰς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως καὶ Χαλκηδόνος ἀλληλοδιαδόχως μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἀποχώρησιν.

Ἐπὶ τούτοις τὸν Ἀντιοχείας Ἀθανάσιον, ὅστις ἀποχωρήσας τοῦ θρό-

---

[72]) Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἀχριδῶν λαμβάνοντες ἐπαρχίαν τινὰ ἐκ μεταθέσεως ἵνα ἔχωσιν ἐξ αὐτῆς τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἐθεωροῦντο προνομιακῷ δικαίῳ ποιμαίνοντες αὐτὴν προεδρικῶς ἀλλὰ καὶ κατ' ἐπίδοσιν.

[73]) Βλ. σχετικὰ τῆς παρούσης μελέτης μου δημοσιευθέντα ἐν τῷ Β΄ τόμῳ τῆς «Ὀρθοδοξίας».

νου ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου λαβὼν τὸν τίλον τοῦ προέδρου. Ἀλλὰ τῷ 1720 ἐξελέγη τὸ β′ πατριάρχης Ἀντιοχείας.

2ον) Τοὺς μητροπολίτας:

Χαλκηδόνος Ἰωαννίκιον τὸν Καρατζᾶν (1748—1761) διοικήσαντα προεδρικῶς τὴν Χαλκηδόνα καθὸ προχρηματίσαντα ἀρχιεπίσκοπον Ἰπεκίου, αὐτοκεφάλου θρόνου.

Θεσσαλονίκης Δαμασκηνὸν παυθέντα τῷ 1636 καὶ εἶτα προστάντα προεδρικῶς τῆς μητροπόλεως Κασσανδρείας.

Χίου Ἰγνάτιον (1667) διοικήσαντα προεδρικῶς τὴν Χίον, ἅτε δὴ ποιμάναντα προτοῦ τὴν αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχριδῶν.

Διδυμοτείχου Νεκτάριον (1689) προστάντα προεδρικῶς τῆς μητροπόλεως ταύτης. Ἄγνωστον ἐμοὶ ποίαν ἐπαρχίαν ἀνωτέρου θρόνου διῴκει πρίν.

Βοδενῶν Ζωσιμᾶν προστάντα προεδρικῶς τῆς μητροπόλεως ταύτης (1699—1705). Οὗτος προδιετέλεσεν ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν θρόνου αὐτοκεφάλου.

Λοφτσοῦ Μελέτιον διοικήσαντα προεδρικῶς τὴν ἐπισκοπὴν Λόφτσας (1845—1848) ἅτε διατελέσαντα πρὶν μητροπολίτην Τυρουλώης.

Σαμακοβίου (1846—1861) διοικήσαντα προεδρικῶς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην· πρὸ δὲ ταύτης σχόντα ὡσαύτως προεδρικῶς τὴν Γάνου καὶ Χώρας, ἀμφοτέρας θρόνου ὑποδεεστέρου τῶν πρώτων ἐπαρχιῶν αὐτοῦ Δημητριάδος καὶ Σηλυβρίας.

Καρπάθου Μεθόδιον (1839—1865). Οὗτος πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν Κάρπαθον ἐποίμανεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἐπαρχίας Κρήτης, Ρόδου, Βερροίας.

Βάρνης Ἀβέρκιον προστάντα προεδρικῶς τῆς Βάρνης (1846—1847) πρότερον δ' ἔχοντα τὴν ἀνωτέρου θρόνου μητρόπολιν Ἄρτης.

Σταγῶν Μελέτιον (1880), ὑποβιβασθέντα προεδρικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἐκ τῆς μητροπόλεως Πρεσπῶν, ἧς προΐστατο μέχρι τοῦ σημειωθέντος ἔτους [74]).

Περιττὸν ἵν' ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Οἱ μετατιθέμενοι εἰς ἐπαρχίας κατωτέρου θρόνου προσηγορεύοντο μὲν πρόεδροι τιμῆς ἕνεκα κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐτηρεῖτο πάντοτε, οὔτε εἰς περιωπὴν κανόνος δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν. Οὕτως ὁ

---

[74]) Πατριαρχικοὶ Πίνακες Γεδεὼν 482. 583. 586. 589. 595. 604.—Κανον. Διατάξεις Α′ 58. 125 Β′ 373. Τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ [1860] σελ. 88. Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι μητροπολίτου Ἀμασείας Ἀνθίμου ἐν τοῖς οἰκείοις ἄρθροις.

Προικοννήσου Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ πρῴην Ἡρακλείας (1649), ὁ Χίου Μελέτιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας (1788) καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὁ Προικοννήσου Γεδεὼν ὁ ἀπὸ Σοφίας (1861), ὁ ἐπίσκοπος Πολυανῆς Γεράσιμος ὁ ἀπὸ Καρπάθου (1885) καὶ ἄλλοι οὔτε προσωνύμουντο οὔτε ὑπέγραφον πρόεδροι, καίτοι ἐποίμαναν τὸ πρὶν ἐπαρχίας ἀνωτέρων θρόνων.

Β'

Ἀρχιερεὺς μεταλλάξας τρεῖς ἐπαρχίας, ὅτε ἐλάμβανε καὶ τετάρτην ἐκαλεῖτο συνήθως πρόεδρος αὐτῆς καὶ οὕτως ὑπέγραφε. Καὶ αἱ μὲν τρεῖς ἐλογίζοντο γνήσιαι ὡς εἰσὶ γνήσιοι καὶ νόμιμοι οἱ τρεῖς γάμοι, οὓς ἐπιτρέπει ἡ ἐκκλησία, ἡ δὲ τετάρτη οὐ γνησία, διδομένη προεδρικῶς κατ' ἐκκλησιαστικὴν συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν.

Ὁ Σηλυβρίας Κύριλλος (1877—1881) ἐκυριωνυμεῖτο πρόεδρος Σηλυβρίας. Διότι, προχρηματίσας Σεορνικίου, Γάνου καὶ Χώρας καὶ Ἀδριανουπόλεως ἔλαβε μετὰ ταῦτα προεδρικῶς καὶ τετάρτην ἐπαρχίαν τὴν τῆς Σηλυβρίας. Ἀλλ' ἴσως ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ προέδρου καὶ διότι ἐξ ἀνωτέρας εἰς κατωτέραν μετετέθη ἐπαρχίαν.

Ὁ Νικαίας Διονύσιος (1880—1886) ὁ μετέπειτα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἦν πρόεδρος Νικαίας καὶ οὕτως ἐγνωρίζετο διότι τρεῖς ἐποίμανεν ἐπαρχίας (Κρήτης, Διδυμοτείχου, Ἀδριανουπόλεως) μέχρι τοῦ 1880· ἡ δὲ Νίκαια ἦν ἡ τετάρτη.

Ὁ Νικαίας Σωφρόνιος (1886—90) διετέλεσε ποιμαίνων προεδρικῶς τὴν Νίκαιαν ὡς τετάρτην ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Πρὸ αὐτῆς διῴκησε μέχρι τοῦ 1886 τὰς ἐπαρχίας Ἰκονίου, Κρήτης, Διδυμοτείχου.

Ὁ Κίτρους Μελέτιος (1873—1875) ἦν πρόεδρος Κίτρους διότι πρὸ τοῦ 1873 ἐχρημάτισεν ἀλληλοδιαδόχως Τρίκης, Νεοκαισαρείας, Αἴνου· τῷ 1873 ἐδόθη αὐτῷ προεδρικῶς ἡ ἐπισκοπὴ Κίτρους.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν Γάνου καὶ Χώρας Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Βερροίας. Διοικήσας ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ 1906 πέντε ἐπαρχίας Τρίκης, Φαναρίου, Φερσάλων, Καστορίας, Νεοκαισαρείας, Βερροίας μετετέθη τῷ 1906 εἰς τὴν τῶν Γανοχώρων συνοδικῇ διαγνώμῃ ἕκτην ταύτην, ἣν ἔμελλε νὰ διοικήσῃ προεδρικῶς κατὰ τὰ προειρημένα. Ἀλλὰ παρῃτήσατο ἅμα τῇ ἐκλογῇ λόγῳ ἀσθενείας.

Καὶ ὅμως πλεῖστοι τῶν μητροπολιτῶν, καίπερ μεταλλάξαντες τρεῖς καὶ τέσσαρας ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείονας τῶν τεσσάρων ἐπαρχίας, δὲν φέρουσι τὴν προσηγορίαν τοῦ προέδρου. Τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίᾳ κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. Παραδειγμάτων οὐκ ἔστι χρεία.

Γ'.

Οἱ μετατιθέμενοι κατὰ προαγωγὴν εἰς ἐπαρχίας ἀνωτέρων θρόνων δὲν ἔφερον τὴν προσηγορίαν τοῦ προέδρου. Τοῦτο δὴ τὸ ὀρθὸν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ἀλλ' ὁ Διδυμοτείχου Μελέτιος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους (1849—1860) ἴσως δὲ καὶ ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἐλέγετο καὶ ὑπέγραφε πρόεδρος Διδυμοτείχου, καίτοι ἐξ ἐπαρχίας κατωτέρου θρόνου (ἦν δὲ πρότερον Σοφίας) μετετέθη εἰς ἐπαρχίαν ἀνωτέρου ὡς τὸ Διδυμότειχον.

Ἀκριβείας χάριν σημειοῦμεν ὅτι οἱ κατὰ τὰς ἀνωτέρω τρεῖς κατηγορίας τιτλοφορούμενοι ἢ προσωνυμούμενοι πρόεδροι προτάσσουσι πάντοτε τοῦ ὀνόματος αὐτῶν τὸν τιμητικὸν τίτλον ἔν τε τῇ ὑπογραφῇ καὶ τῇ κλήσει κατακολουθοῦντες καθιερωθείσῃ μεταγενεστέρᾳ συνηθείᾳ. Οὕτως ἀναγράφεται· ὁ πρόεδρος Χαλκηδόνος Ἰωαννίκιος, ὁ πρόεδρος Κασσανδρείας Δαμασκηνός, ὁ πρόεδρος Χίου Ἰγνάτιος καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως.

Διδόντες πέρας εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον λέγομεν ὅτι καὶ παρὰ τοὺς ὡς εἴρηται τρεῖς καθορισμούς, ἄστοχος καὶ αὐθαίρετος ἐν πολλοῖς ἡ χρῆσις τῆς τιμητικῆς προσηγορίας τοῦ προέδου κατὰ τοὺς νεωτέρους τῆς ἐκκλησίας χρόνους. Ὡς δὲ δῆλον ἐκ τῶν πραγμάτων οὐ μακρὰν ὁ χρόνος ὅτε αὕτη ἐκλείψει ὁλοσχερῶς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στερεώματος.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΗΛ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ

ΔΙΔΑΓΜΑ

Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε ταῦτα ποιεῖτε. εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

[Πρὸς Γαλάτας κεφ. ε' 16—24]

Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΚΑΙ
Η ΑΠΟΡΡΙΨΙΣ ΤΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ

Γ΄.

Τὸ Ν. Εὐχολόγιον πρὸ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων.

Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ Ν. Εὐχολογίου εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἦτο ἡ παραπομπὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπὴν τοῦ Κοινοβουλίου ἀποτελουμένην ἐξ 28 μελῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων. Ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίαν συνέστησεν Ὑποεπιτροπὴν ἐκ 4 μελῶν, ὧν τρεῖς Ἀγγλικανοὶ καὶ 1 ἐξέχον μέλος τῶν «Ἐλευθέρων Ἐκκλησιῶν», «ὅπως συλλέξῃ τὰς ἀντιρρήσεις, αἵτινες προβάλλονται ἐκ διαφόρων μερῶν κατὰ τοῦ Ν. Εὐχολογίου». Πρὸς τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπετάθη πρὸς διάφορα σωματεῖα καὶ ἄτομα καὶ ἐζήτησεν, ὅπως ταῦτα ἐλευθέρως διατυπώσωσι τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τοῦ Νέου Εὐχολογίου. Προσεκλήθησαν δέ, ὅπως ἐκφράσωσι γνώμην ὄχι μόνον σωματεῖα καὶ μέλη ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ὁμοσπονδιακὸν Συμβούλιον τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐλευθέρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ Κογκρεγκασιοναλιστικὴ Ἕνωσις τῆς Μ. Βρεττανίας. Πλὴν δὲ τούτων καίπερ μὴ προσκληθέντα ἕτερα σωματεῖα, ὁμάδες ἢ καὶ ἄτομα ὑπέβαλον εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπὴν ὑπερτριάκοντα ὑπομνήματα. Ἡ Ὑποεπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ᾿ ὄψιν ταῦτα καὶ τὸ μακρὸν ἐπεξηγηματικὸν Ὑπόμνημα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις συνώδευσε τὸ Ν. Εὐχολόγιον εἰς τὴν ψῆφον τοῦ Κοινοβουλίου συνεκεφαλαίωσε τὰ συμπεράσματα αὐτῆς ἐν ἐκθέσει αὐτῆς πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Ἡ Ὑποεπιτροπὴ κατένειμε τὰς ὑποβληθείσας ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ Ν. Εὐχολογίου ὡς ἑξῆς :

Πρῶται ἤρχοντο αἱ ἀντιρρήσεις τῆς **Προτεσταντιζούσης μερίδος** καὶ τῶν **Προτεσταντῶν.** Κατὰ τὴν Ὑποεπιτροπὴν ἡ κυρία ἔνστασις τῶν πρώτων εἶνε, ὅτι αἱ προταθεῖσαι μεταβολαὶ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἀποτελοῦσιν ἐν ἐνίοις σπουδαίοις σημείοις ἀπόκλισιν ἀπὸ τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, ὡς αὗται ἐγένοντο δεκταὶ κατὰ τὴν Μεταρρύθμισιν καὶ εἰσήχθησαν ῥητῶς ἢ σιωπηλῶς διὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ Κοινοβουλίου εἰς τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1662 καὶ εἰς τὰ προηγηθέντα ἐκείνου ἐξαιρέσει ἴσως τοῦ δημοσιευθέντος τῷ 1549. Αἱ ἀποκλίσεις αὗται κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Προτεσταντιζούσης μερίδος τεί-

νουσιν εἰς προσέγγισιν τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὰς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ἔν τισι μάλιστα τῶν ὑποβληθέντων εἰς τὴν Ὑποεπιτροπὴν ἐγγράφων ἐκφράζεται ἡ γνώμη, ὅτι αἱ νέαι προτάσεις ἀντίκεινται εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἐν ἄλλοις δέ, ὅτι αὗται ἀντίκεινται εἰς τὰ 39 ἄρθρα· Αἱ νέαι προτάσεις εἰδικώτερον θεωροῦνται ὡς περιλαμβάνουσαι τὴν διδασκαλίαν **περὶ τῆς πραγματικῆς παρουσίας** καὶ τὴν **περὶ καθαρτηρίου πυρός.** Προκειμένου δὲ περὶ τῶν προταθεισῶν τροποποιήσεων τοῦ τε κειμένου καὶ τῶν Παραγράφων τοῦ Εὐχολογίου, ἐν ᾧ ἐκφράζεται ἀμφιβολία τις, ἂν ἐνυπάρχῃ πραγματικὴ μεταβολή, τονίζεται ἐν τούτοις, ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς ἡ πλάστιγξ τῆς ἐμφάσεως ἔκλινε πρὸς τὴν Ρώμην. Τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας προὔβαλεν ὡς ἐνιστάμενοι ὄχι μόνον διότι εἰσάγονται μεταβολαὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους σχετιζομένους πρὸς τὰ συνταγματικὰ δικαιώματα τῶν ὑπηκόων τῆς Α. Μεγαλειότητος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον ἐτόνισαν ἰδίως οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐλευθέρων Ἐκκλησιῶν, διότι κατ' αὐτοὺς πάντες οἱ ὑπήκοοι τῆς Α. Μεγαλ. δικαιοῦνται κατὰ τὸ σύνταγμα νὰ ἀξιῶσιν, ὅπως αἱ ἀκολουθίαι τῆς Ἐκκλησίας τελῶνται συμφώνως πρὸς τὸ ὑπάρχον Εὐχολόγιον.

Εἶτα ἤρχοντο **οἱ Ἀγγλοκαθολικοί**, τῶν ὁποίων τὴν γνώμην ὡς ἑξῆς συγκεφαλαιοῖ ἡ Ὑποεπιτροπή. Οἱ Ἀγγλοκαθολικοὶ κατηνέχθησαν κατὰ τῶν Παραγράφων, τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν Διατήρησιν τῆς θείας Εὐχαριστίας οὐχὶ βεβαίως ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν διατήρησιν, ἣν προθύμως ἀπεδέχθησαν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἀποκλειστικῶς χάριν τῶν ἀσθενῶν. Ἡ ἀντίρρησις αὐτῶν εἰδικώτερον ἐστράφη κατὰ τῆς Παραγράφου ἐκείνης, ἐν ᾗ ἐλέγετο, ὅτι οὐδεμία ἀκολουθία ἢ τελετὴ δέον νὰ συνδέηται πρὸς τὴν οὕτω διατηρουμένην θείαν Εὐχαριστίαν οὐδὲ πρέπει ἡ θεία Εὐχαριστία νὰ **ἐκτίθηται** ἢ **λιτανεύηται** εἰμὴ ἐπὶ σκοπῷ μεταλήψεως καὶ ὅπως εὐλαβῶς μετ' αὐτὴν **καταλυθῇ.** Ἡ Παράγραφος αὕτη κατὰ τοὺς Ἀγγλοκαθολικοὺς σημαίνει ρητὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πράξεως, ἥτις νῦν ἀκολουθεῖται ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἐν τοῖς Ναοῖς, ἔνθα οὗτοι ἐπικρατοῦσιν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ Ὑποεπιτροπὴ ἐδέχθη ἀντιρρήσεις καὶ κατὰ τῆς κανονιστικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν τὸ νέον Νομοσχέδιον παρέσχεν εἰς τοὺς Ἀρχιεπισκόπους καὶ τοὺς Ἐπισκόπους τῶν δύο Ἐπαρχιῶν. Αἱ ἀντιρρήσεις αὗται ἐστρέφοντο κατὰ τῆς 4ης διατάξεως, καθ' ἣν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἑκάστης ἐπαρχίας ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσαγάγωσιν ἢ κατὰ βούλησιν ἀκυρώσωσι «τοιούτους κανόνας, οἷοι ἀπαιτοῦνται νὰ ὑπάρξωσιν ἢ μὴ ἐν οἵᾳ δήποτε Παραγράφῳ τοῦ Ν. Εὐχολογίου» καὶ κατὰ τῆς 7ης διατάξεως, «καθ' ἣν οἱ Ἐπίσκοποι δικαιοῦνται νὰ

ἐκδώσωσι διατάξεις καὶ τύπους δημοσίας προσευχῆς συμπληροῦντες τὰς διατάξεις καὶ τοὺς τύπους, τοὺς παρεχομένους ἐν τῷ Παλαιῷ καὶ τῷ Νέῳ Εὐχολογίῳ». Κατὰ τοὺς ἀντιλέγοντας αἱ προτάσεις αὗται παρέχουσιν εὐρέα καὶ ἄνευ προηγουμένου δικαιώματα εἰς τὸν 'Αρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς 'Επισκόπους, ἅτινα ἔδει νὰ ἀσκῇ κυρίως ἡ 'Εκκλησιαστικὴ Συνέλευσις ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου ἢ τοὐλάχιστον ἡ Κληρικὴ Συνέλευσις (Convocation) οὕτως ὥστε οἱ κανόνες οὗτοι νὰ τυγχάνωσι τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τῆς Κάτω Βουλῆς (τῆς τῶν ἄλλων Κληρικῶν πλὴν τῶν 'Επισκόπων). 'Αντιρρήσεις τινὲς τελευταῖον ἀφεώρων εἰς τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, αἵτινες ἐν τῷ Νέῳ Εὐχολογίῳ καθίσταντο προαιρετικαί, καὶ εἰς ὑποχωρήσεις τινὰς ὑπὸ τοῦ Ν. Εὐχολογίου πρὸς τὰς θεωρίας τῶν Μοδερνιστῶν.

Πρὶν ἢ ἡ 'Υποεπιτροπὴ ὑποβάλῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς εἰς τὴν ἐπὶ τῶν 'Εκκλησιαστικῶν 'Επιτροπὴν τοῦ Κοινοβουλίου ἔκρινε καλὸν νὰ ὑποβάλῃ αὐτὴν μετὰ τῶν κατὰ τοῦ Ν. Εὐχολογίου ἐνστάσεων· εἰς τὴν κρίσιν τοῦ 'Επισκόπου τοῦ Chelmsford, ὅστις καὶ συνέταξε σπουδαῖον 'Υπόμνημα εἰς αὐτήν. 'Εν αὐτῷ ὁ 'Επίσκοπος κατ' ἀρχὰς ἀποκρούει τὴν κατηγορίαν, ὅτι τὸ Ν. Ε. ἀντίκειται εἰς τὴν ἁγ. Γραφὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Αγγλίας ἐπικαλούμενος τὴν ἀντίθετον δήλωσιν τῶν δύο 'Αρχιεπισκόπων ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ Ν. Ε. καὶ τὰς τῶν 'Επισκόπων τῶν ὑπερψηφισάντων αὐτοῦ κατὰ τὰ προηγηθέντα ἀναθεωρητικὰ στάδια. Προσθέτει, ὅτι ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διαφύλαξις καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς διδασκαλίας τῆς 'Εκκλησίας, ἡ γνώμη αὐτῶν τυγχάνει μείζονος προσοχῆς ἀξία ἢ αἱ γνῶμαι σωματείων καὶ ἀτόμων, ὁσονδήποτε σοβαρὰ καὶ εὐσυνείδητα καὶ ἂν εἶνε ταῦτα.

Μεταβαίνων δὲ εἶτα ὁ 'Επίσκοπος εἰς τὰς λεπτομερείας: α') ἐναντίον τῆς κατηγορίας, ὅτι τὸ Ν. Ε. κλίνει πρὸς τὴν Ρώμην ἐν τῇ καθαγιαστικῇ αὐτοῦ εὐχῇ, παραθέτει αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ κειμένου, αἵτινες κατ' αὐτὸν ἐμφαντικώτερον ἢ τὸ ΙΙ. Εὐχολόγιον ἀπορρίπτουσι τὴν ρωμαϊκὴν ἐκδοχὴν καὶ προφυλάσσουσιν ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης φιλοσοφικῆς θεωρίας, ἥτις ὑπόκειται βάσις τῆς Ρωμαϊκῆς διδασκαλίας περὶ μετουσιώσεως· β') ἐναντίον τῆς κατηγορίας περὶ εἰσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ Ν. Ε. τῆς περὶ Καθαρτηρίου πυρὸς διδασκαλίας λέγει, ὅτι, καίτοι τὸ Ν. Εὐχολόγιον ἀφθονώτερον μνημονεύει τῶν κεκοιμημένων, οὐδαμοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχει τάσις πρὸς τὴν περὶ Καθαρτηρίου πυρὸς πλάνην, τὴν ὁποίαν κατεδίκασαν τὰ 39 ἄρθρα· γ') ἐναντίον τῆς κατηγορίας, ὅτι τὸ Ν. Ε. εἰσάγει καὶ αὖθις τὴν ἰδιωτικὴν ἐξομολόγησιν ἐν τῇ «ἐπισκέψει τῶν ἀσθενῶν» καίπερ καταργηθεῖσαν ἀπαντᾷ, ὅτι τὸ Ν. Εὐχολ. ὑποδεικνῦον ἁπλῆν μέθοδον πρὸς ἐκτέλεσιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ

Π. Ε. προλαμβάνει τὰς καταχρήσεις· δ') ἐναντίον τῆς κατηγορίας, ὅτι γίνεται χρῆσις τῆς τάξεως altar (θυσιαστήριον) λέγει, ὅτι πράγματι ἀναφέρεται ἐν τῷ Ν. Ε. ὁ περιέχων τὴν λέξιν ταύτην, ἀλλ' οὐδαμοῦ αὐτοῦ ἡ Τράπεζα τοῦ Κυρίου καλεῖται altar, καίτοι τῆς λέξεως γίνεται χρῆσις ἐν τῇ τελετῇ τῆς στέψεως τοῦ Βασιλέως, ἥτις συγχρόνως περιέχει τὸν προτεσταντικὸν ὅρκον· ε') ἐναντίον τῆς κατὰ τῶν ἀμφίων κατηγορίας ὁ Ἐπίσκοπος ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν δὲν συνδέεται κατ' ἀνάγκην πρὸς ἰδιαιτέραν διδασκαλίαν περὶ θείας εὐχαριστίας, ὅτι πολλοὶ κληρικοί, ὧν ἡ νομοτάγεια εἶνε ἀνωτέρα ὑπονοίας φέρουσιν αὐτὰ καὶ τέλος ὅτι ἡ Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ ρητῶς ἐζήτησεν, ὅπως περιληφθῇ Διάταξις κανονίζουσα τὴν ἀμφίεσιν τῶν κληρικῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἱεροπραξιῶν αὐτῶν· στ') ἐναντίον τοῦ ἐκφραζομένου φόβου, ὅτι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ὡς ἐν τῷ παρελθόντι οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θὰ λάβωσι μέτρα κατὰ τῶν παραβατῶν, ὁ Ἐπίσκοπος δηλοῖ, ὅτι εἶνε ἀρκετὴ ἡ περὶ τοῦ ἐναντίου διαβεβαίωσις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας. «Δύναμαι, εἶπε, νὰ βεβαιώσω ὑμᾶς ἀπολύτως, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι θὰ ἀπαιτήσωσιν ὑποταγὴν καὶ θὰ πράξωσι πᾶν τὸ δυνατόν, ἵνα ἐξασφαλίσωσιν αὐτὴν» καὶ ζ') ἐναντίον τέλος τῆς κατηγορίας ὅτι τὸ Ν. Ε. παρέχει μεγάλην ἐλευθεριαν εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, ὁ Ἐπίσκοπος λέγει, ὅτι ἡ ἐλευθερία αὕτη εἶνε conditio sine qua non πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἠσπάσθη καὶ ἡ Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς τοῦ 1906.

Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος καταλήγει «...... Βεβαίως τὸ Κοινοβούλιον δὲν θὰ ἐπιθυμῇ νὰ θεωρηθῇ ὡς κριτὴς τῆς Ἀγγλικανικῆς διδασκαλίας. Ὡς πρὸς τὸ τελετουργικόν, τοῦτο δὲν δύναταί ποτε λαμβανόμενον καθ' ἑαυτὸ νὰ ἐκληφθῇ ὡς διατυποῦν τὴν διδασκαλίαν. Ἡ ποικιλία τῆς χρήσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν δύο Εὐχολογίων ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἐν χρήσει ὄντος Εὐχολογίου θὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως τῆς ποικιλίας τοῦ πνεύματος. Οἱ ἀναθεωρήσαντες τὸ Εὐχολόγιον εἶνε ἄνδρες ἀνήκοντες εἰς ὅλας τὰς **σχολὰς σκέψεως** ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας αὐτῶν δὲν σημαίνει νίκην μιᾶς **σχολῆς σκέψεως**, ἀλλὰ παρέχει εὐκολίαν εἰς πᾶν νομοταγὲς τέκνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Χωρῶν πορρωτέρω τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι τὸ Ν. Ε. ἀποτελεῖ ἐγχειρίδιον δημοσίου λατρείας, ὅπερ θέλει ἀποβῇ μέσον εἰς τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν διὰ πάντας τοὺς Χριστιανούς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐξαιρέσει τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ ἐκείνων οἵτινες ἀπεχθάνονται πάντα τύπον θείας λατρείας».

Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεως ταύτης συνελθοῦσα ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπὴ τοῦ Κοινοβουλίου τῇ 22 Νοεμβρίου ὑπὸ τὴν

προεδρείαν τοῦ λόρδου Clarendon ἐνέκρινε τὸ περὶ τοῦ Ν. Ε. Νομοσχέδιον καὶ παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τὴν Νομοθετικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως μετὰ βραχείας ἐκθέσεως, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον τοῦ 1919 ὑποβληθῇ ὑπ᾿ ἐκείνης εἰς τὸ Κοινοβούλιον πρὸς κυρωσιν. Ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπὴ δηλοῖ, ὅτι τὸ ἀναθεωρηθὲν Εὐχολόγιον τηρεῖ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Εὐχολογίου τοῦ 1662, ἡ δὲ ἀναθεώρησις ἐν ἐλάσσονι μὲν μοίρᾳ συνίσταται εἰς μεταβολὰς γενομένας κατὰ τὸ πλεῖστον ἄνευ ἀντιρρήσεως, εἰς τὰς Παραγράφους τοῦ Βιβλίου καὶ εἰς τοὺς τύπους τῶν περὶ χειροτονιῶν ἀκολουθιῶν, ἐν μείζονι δὲ εἰς προσθήκας ἢ ἀποκλίσεις ἀπὸ τῶν νῦν ἐν χρήσει τύπων καὶ Παραγράφων. Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπὴ προσθέτει, ὅτι «χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς συζητήσεις περὶ δογματικῶν διδασκαλιῶν, ἀλλ᾿ ἀφοῦ ἐξήτασεν ὅ,τι ὑπεβλήθη εἰς αὐτὴν καὶ ἔλαβεν ὑπ᾿ ὄψιν τὴν ἐκπεφασμένην γνώμην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῶν Ἐπισκόπων περὶ τῆς δογματικῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας φρονεῖ, ὅτι ἐν τῷ Ν. Ε. δὲν περιέχεται μεταβολὴ διδασκαλίας συνταγματικῆς σπουδαία καὶ ἑπομένως δὲν παραβλάπτονται τὰ δικαιώματα ὅλων τῶν ὑπηκόων τῆς Α. Μ. οὐδὲ τροποποιεῖται ἡ ἔννοια τοῦ ὅρκου τοῦ Στέμματος». Ἡ Ἐπιτροπὴ προσθέτει, ὅτι ἀσχοληθεῖσα ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀντίρρησιν, καθ᾿ ἣν τὸ προτεινόμενον Νομοσχέδιον ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων διορθώσεων δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ ὑποβληθὲν εἰς συζήτησιν ὑπὸ τῶν δύο σωμάτων κλήρου καὶ λαοῦ, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων γενόμεναι τροποποιήσεις σχετίζονται πρὸς τὸν γενικὸν σκοπὸν τοῦ Νομοσχεδίου, ὡς προβλέπεται οὗτος ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως καὶ δὲν τροποποιοῦσιν αὐτὸ οὕτως ὥστε νὰ ἀποβαίνῃ νέον. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ Νομοσχέδιον δέον νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ Κοινοβουλίου.

Ἡμέρα τῆς ὑποβολῆς τοῦ Νομοσχεδίου εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων ὡρίσθη ἡ 15η Δεκεμβρίου ἐν περιπτώσει, καθ᾿ ἣν παρουσιασθὲν πρὸ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων τὴν 12ην, 13ην καὶ 14ην Δεκεμβρίου ἤθελε τύχη τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς. Τὸ Νομοσχέδιον καταψηφιζόμενον ὑπὸ τῆς ἑτέρας τῶν Βουλῶν δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν ἄλλην οὐδὲ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν βασιλικὴν κύρωσιν. Ἐφ᾿ ὅσον προσήγγιζον αἱ ἡμέραι τῆς συζητήσεως τοῦ Ν. Ε. ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανεν ὁ πυρετὸς τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, συσκέψεις λόρδων καὶ βουλευτῶν συνεκροτοῦντο, οἱ πολέμιοι τοῦ Ν. Ε. ἐκανόνιζον τὴν τηρητέαν ὑπ᾿ αὐτῶν κατὰ τὴν ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ συζήτησιν στάσιν καὶ διώριζον Ἐκτελεστικὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Ἐπιτροπάς.

[Ἕπεται συνέχεια] † Θ. Γ.

† ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΡΑΧΕΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΖΩΤΟΥ δ. φ.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

I. Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

II. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ ἀπέναντι ταύτης στάσις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

III. Αἱ ἑνωτικαὶ διαπραγματεύσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς.

IV. Αἱ μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἑνωτικαὶ ἀπόπειραι τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας.

V. Ἡ δογματικὴ πίστις τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας.

VI. Οἱ Ναοί, λειτουργία, λειτουργικὰ βιβλία, μυστήρια, ἑορταί, νηστεῖαι καὶ αἱ μοναὶ αὐτῆς.

VII. Ἡ ἕδρα τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Ἐτζμιατζίν, ἕτεροι Καθολικοὶ καὶ Πατριάρχαι. Ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις αὐτῆς. Ἡ Προτεσταντικὴ κοινότης, ἡ Ἀρμενοκαθολικὴ κοινότης καὶ ὁ Ἀρμενοκαθολικὸς Πατριάρχης.

VIII. Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία καὶ οἱ Μεκιταρισταί.

I.

Ἡ ὀνομασία, ἥτις ἀπεδόθη τοῖς Ἀρμενίοις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ·ημαντικωτέρου ἡγεμόνος καὶ πρώτου ἱδρυτοῦ τῆς φυλῆς αὐτῶν τοῦ ·ετασχόντος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ πύργου Βαβὲλ καὶ ἀποθανόντος τῷ ·265 π. Χ. Χαΐκ, εἶναι Χαΐκιοι ἢ Χαϊκάνιοι, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα αὐ·ῶν πρότερον ἐκαλεῖτο Χαϊασδάν (οἶκος Χαΐκ). Κατὰ τὸν ὁμόφυλον ·μως αὐτοῖς, τὸν περίπυστον ἱστοριογράφον Μωϋσῆν τὸν Χορέν, οἱ ·αϊκάνιοι οὗτοι, ἐκλήθησαν εἶτα Ἀρμένιοι ἀπὸ τοῦ Ἀράμ, τοῦ πρώτου ·ιαδόχου τοῦ Χαΐκ, τοῦ κατακτήσαντος τὴν Καππαδοκίαν διὰ τοῦ στρα·ηγοῦ αὐτοῦ Μεσέγ, ὅστις ἵδρυσε τὴν πόλιν Καισάρειαν, τὴν πρῶτον

μὲν κατὰ Στράβωνα (Στράβ. XIV 2, 29) ὀνομασθεῖσαν Μαζάκα, εἶτα δὲ καὶ Εὐσέβειαν καὶ τελευταῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Τιβερίου Καίσαρος, Καισάρειαν («Παρνασσὸς» ἔτος 1892 σελ. 607—608). «Ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Ἀράμ, ὅλα τὰ ἔθνη καλοῦσιν ἡμᾶς, οἱ μὲν Ἕλληνες Ἄρμεν, οἱ δὲ Πέρσαι καὶ Σύροι Ἀρμενίκ» (Μωϋσ. Ἱστορία IV σελ. 12). Ἡ πιθανωτέρα ὅμως γνώμη ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου φαίνεται ἡ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἐθνογράφου M. V. Ermoni, ὅτι οἱ Χαϊκάνιοι ἐκλήθησαν Ἀρμένιοι, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Ἀράμ, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Χαΐκ, ὀνομαζομένου Ἀρμενάκ (Revue de l'Orient, an. 1896 p. 329. Meyer's Converes. Lex. tom I p. 1099). Οἱ Ἀρμένιοι διατείνονται, ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἰάφεθ, τοῦ τριτόκου υἱοῦ τοῦ Νῶε, διότι ὁ πρῶτος γενάρχης αὐτῶν Χαΐκ, ἦτο δισέγγονος τοῦ Θοργαμᾶ (Γεν. X, 3), οὗτος δὲ ἔγγονος τοῦ Νῶε, διὸ καὶ δεδικαιολογημένως ἐγκαυχῶνται, ὅτι εἶναι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ τὸν Νῶε, ἀφοῦ ἡ κιβωτὸς αὐτοῦ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ ἐκάθισεν ἐπάνω τοῦ ὄρους Ἀραρὰτ τοῦ κειμένου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀρμενίας (Γεν. VIII 14). (Σύροι καὶ Χαλδαῖοι διεκδικοῦσιν, ὅτι τὸ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν Κουρδιστὰν ὄρος Τσουσδὶ (Dschusdi) αὐτὸ εἶναι τὸ ὄρος Ἀραράτ). Τῆς κιβωτοῦ δὲ ταύτης τεμάχια διεσώθησαν ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης ἐκείνης κορυφῆς τῆς ἐχούσης κατὰ τὴν τῷ 1829 ἐπιχειρηθεῖσαν καταμέτρησιν ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου ἐρευνητοῦ Παρρότ, ὕψος 16,254 ποδῶν. Τὰ τεμάχια δὲ ταῦτα σώζονται σήμερον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἐτζμιατζίν, ὡς ἀναφέρει περὶ τούτων ὁ Εὐσέβιος «ἐν ὄρεσιν Ἀραρὰτ ἡ κιβωτὸς καθίσαι, λέγεται, καί φασιν εἰς δεῦρο δεικνύεσθαι ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀρμενίας λείψανα τῆς κιβωτοῦ». Κατὰ τοὺς Ἕλληνας δὲ ἱστορικούς, οἱ Ἀρμένιοι εἶναι συγγενεῖς τοῖς Ἕλλησι, διότι οὗτοι παρουσιάζονται ὡς ἄποικοι τῶν Καππαδόκων, οὗτοι δὲ τῶν Φρυγῶν καὶ οὗτοι τῶν Θρᾳκῶν τῶν ὁμοφύλων τοῖς Πελασγοῖς, ἐξ ὧν οἱ Ἕλληνες. «Ἀρμένιοι δὲ κατάπερ Φρύγες ἐσεσάχατο ἐόντες Φρυγῶν ἄποικοι» λέγει ὁ Ἡρόδοτος. (Ἡρόδ. VII, 73. V. 49, 52) καὶ ταῖς μυθολογικαῖς αὐτῶν ἀφηγήσεσι συνῳδά, Ἀρμενός τις ἐκ τῶν θαλασσομάχων Ἀργοναυτῶν κατὰ τὸ 1263 π. Χ., ἡγεμονεύσας εἰς τὰ μέρη τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὠνόμασεν Ἀρμενίους τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπαχθέντας καὶ ὑπ' αὐτοῦ διοικουμένους. Ἡ Ἀρμενία καθὼς καὶ ἡ Περσία ὑπέπεσον καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἀφέντος εἶτα αὐτὰς εἰς τὴν διοίκησιν τῶν γενναίων αὐτοῦ στρατηγῶν. Ὁ Ἀντίοχος ὁ Μέγας (222—187 π. Χ.) ἐγκαθιδρυθεὶς ὡς κυβερνήτης εἰς τὴν χώραν παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμόν, ὥρισεν ὡς πρωτεύουσαν τὰ Ἀρτάξατα, εἶτα δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἀρμενίου ἡγεμόνος Τιγράνη ὡρίσθησαν τὰ Τιγρανόκερτα (Ἀμίδη).

Καὶ ἡ μὲν ἐθνικὴ τῶν Ἀρμενίων θρησκεία ἦτο πυρολατρική, περσικῆς, ἑλληνικῆς, συριακῆς καὶ ἀρμενικῆς καταγωγῆς, καὶ ταύτης πρωτεύοντες θεοὶ εἶναι ὁ Ἀριμὰζδ=Κρόνος ἢ Ζεύς, ἡ Ἀναχὶτ=Ἄρτεμις, μήτηρ τῆς ζωῆς καὶ πάσης σοφίας καὶ βασίλισσα ὅλων τῶν θεῶν, καὶ ἡ κυρίως προστάτις τῶν Ἀρμενίων, ὁ Τὶρ=Ἀπόλλων, ὁ Μὶρ=Ἥφαιστος, ὁ Βαχὰπ=Ἡρακλῆς, ἡ Νανῆ=Ἀθηνᾶ, ἡ Ἀστλὶκ=Ἀφροδίτη. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων εἶναι λίαν σκοτεινή, ὑπό τινος ζοφώδους πέπλου περιβαλλομένη, καὶ μὴ δυναμένη νὰ διευκρινισθῇ ὑπὸ τῶν ὑπαρχουσῶν πρώτων πηγῶν. Ἡ παράδοσις ὅμως τῶν Ἀρμενίων δέχεται ὡς πρῶτον σπορέα τοῦ χριστιανικοῦ σπέρματος τὸν μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολον Θαδδαῖον ἢ Λεββαῖον (Ματθ. Χ, 2) τὸν καὶ Ἰούδαν καλούμενον (Hier. in Math. X. V. 4. Filion Sainte Bible tom 8. p. 769), τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου τοῦ μικροῦ ὀνομαζόμενον (Λουκ. VI 15, Πραξ. I, 13) ὅστις ἐλθὼν εἰς Ἀρμενιὰν ἐκόμισεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ τὴν ἱερὰν λόγχην, δι' ἧς ἐκεντήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου Χριστοῦ, καὶ ὅστις ἀπέθανεν θάνατον φυσικόν (Νικηφ. Καλλ. Ἱστορ. II. 40), εἶτα δὲ καὶ τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον, ὅστις μετέφερε τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τὴν ἀπολεσθεῖσαν βραδύτερον καὶ ὅστις ἀπέθανεν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ σταυροῦ ἢ κατ' ἄλλους ζῶν ἐξεδάρη. Οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως ἐκ τῶν ἐπιχωρίων ἱστορικῶν, οἷος ὁ Κοριούμ, Ἐλισσαῖος, Ἐζνίκ, Ἀγαθάγγελος, Λάζαρος ὁ Παρβετζῆ, οὐδὲν μνημονεύουσι περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πρώτου, οὐδὲ ὑπαινιγμόν τινα ποιοῦνται, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μωϋσῆς ὁ Χορὲν ἐν σιγῇ παρέρχεται τὸν μῦθον τοῦτον, παραληφθέντα, φαίνεται, ἔκ τινων Ἑλλήνων ἁγιογράφων. Ἡ δὲ ἱστορία περὶ τοῦ Αὐγάρου, Ἀρμενίου ἡγεμόνος τῆς Ἐδέσσης, ἀποκηρύσσεται ὡς ἐγωϊστικῆς φαντασίας ἀποκύημα. Καὶ ἡ περὶ Θαδδαίου δημοφιλὴς τῶν Ἀρμενίων παράδοσις λέγεται ὡς ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀρμενίων ἐπισκόπων, ἀξιούντων, ὅτι εἶναι διάδοχοι ἑνὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐγκαυχωμένων, ὅτι κάθηνται ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Θαδδαίου. Καὶ ἕτεροι τινὲς ἀπόστολοι ἀναγράφονται ὑπό τινων, ὡς διαδόσαντες τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, ὡς Θωμᾶς ὁ καλούμενος Δίδυμος (Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Α' κεφ. ΙΓ' καὶ βιβλ. Γ' κεφ. Α'). Μεταγενεστέρα δὲ καὶ ὀλιγώτερον δημοχαρὴς εἶναι ἡ παράδοσις ἡ παραδίδουσα ὡς κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον, οὗτινος τὸν τόπον τοῦ τάφου ὁρίζει Μωϋσῆς ὁ Χορὲν εἰς τὴν ἄγνωστον πόλιν Ἀρεβανός, τὴν ἀναφερομένην μόνον ὑπό τινων Ἑλλήνων ὡς Οὐρβανόπολις, Ἀλβανόπολις καὶ Καρβανόπολις. Πάντως αἱ μυθολογικαὶ αὗται ἀφηγήσεις κυρίως ἐπιδιώκουσιν, ὅπως καταδείξωσιν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία λίαν πρωΐμως εἰσεχώρησεν εἰς τὴν τῶν

'Αρμενίων χώραν, βαθείας ρίψασα τὰς ρίζας αὐτῆς. Καὶ πράγματι εἶναι γεγονὸς ἱστορικὸν ἀναμφίλεκτον, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἦτο ἤδη διαδεδομένος ἐν τῇ 'Αρμενίᾳ πολὺ ἐνωρίτερον Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, ὡς τοῦτο φανεροῦται ἔκ τινος ἐπιστολῆς, κατὰ τὸ 252 μ. Χ. ὑπὸ Διονυσίου τοῦ 'Αλεξανδρείας (248—265) σταλείσης πρός τινα 'Αρμένιον 'Επίσκοπον Μερουγιὰν (230—260) (Εὐσεβ. 'Εκκλ. 'Ιστορ. Migne τόμ. 20. βιβλ. VI σελ. 646), μαρτυρεῖται δὲ περισσότερον ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Καθολικῶν τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας, ἀπαριθμοῦντα δέκα Καθολικοὺς πρὸ τοῦ Γρηγορίου καὶ τάσσοντα ὡς πρῶτον τὸν Θαδδαῖον (35—43), δεύτερον τὸν Βαρθολομαῖον (43—60), τρίτον τὸν Ἅγιον Ζαχαρίαν (60—76) μετ' αὐτὸν ἑτέρους ἑπτά, καὶ ὡς δέκατον τὸν ἄνω μνημονευθέντα Μερουγιάν (Almanach gener. de l'Hopit. Armen. Con ple, 1909 p. 326—327 καὶ 1900 p. 328—333). 'Αποδίδεται δὲ ἡ πρώτη διάδοσις τοῦ χριστιανικοῦ φωτὸς εἰς Σύρους τινὰς ἐπιδρομεῖς κατὰ τὸν ΙΙ' αἰῶνα ἐκ τῆς πόλεως Νισίβιος εἰς 'Αρμενίαν ἐκδραμόντας, διὰ τοῦτο καὶ ταύτην τὴν πόλιν ὡς πρῶτον κέντρον καὶ ὁρμητήριον διὰ τὴν τῶν 'Αρμενίων ἐκχριστιάνισιν χαρακτηρίζουσιν οἱ ταῦτα ἀφηγούμενοι ἱστορικοί (Deutsch. Morgenl. Zeitschr. Dresd. 1896 p. 616).

Καὶ ταῦτα μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν παράδοσιν, ἐπὶ οὐδενὸς θετικοῦ καὶ ἀναμφιβόλου ἱστορικοῦ ἐρείσματος δυνάμενα νὰ στηριχθῶσι, τὰ ἱστορικὰ δὲ γεγονότα εἶναι, ὅτι Γρηγόριος ὁ Φωτιστὴς (Γριγὸρ Λουσαβορὶτς) ὁ κυρίως ἱεραπόστολος τῶν 'Αρμενίων τιτλοφορούμενος δὲν ἐφύτευσε μέν, ἀλλὰ εἰργάσθη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος (301—325) διὰ τὴν ἐξάνθισιν τοῦ χριστιανικοῦ σπέρματος, καὶ συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν περαιτέρω ἐξάπλωσιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας, συντελέσας εἰς τὴν ἀκμαιότητα αὐτῆς. Οὗτος κατήγετο ἐκ παρθικοῦ βασιλικοῦ αἵματος, τοῦ Σατράπου 'Αρσακίδου, ἐκ πατρὸς 'Ανὰγ καλουμένου, ὅστις κατὰ τὴν Περσικὴν ἐπιδρομήν, διαταγῇ τοῦ 'Αρταξέρξου διὰ στραγγαλισμοῦ φονεύσας τὸν ἀρμένιον ἡγεμόνα Χοσρόπ, εἶτα κατεδιώχθη καὶ φεύγων ἐπνίγη ἐν τῷ 'Αράξῃ ποταμῷ, ἡ δὲ οἰκογένεια αὐτοῦ πανοικεὶ κατεσφάγη (238) διασωθέντος μόνον τοῦ διετοῦς τότε υἱοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου, ὑπὸ τῆς τροφοῦ καὶ ἀπαχθέντος εἰς Καισάρειαν, ἔνθα ἐβαπτίσθη καὶ ἐξεπαιδεύθη. Ὅτε δὲ ἠνδρώθη, συνεζεύχθη θυγατέρα βασιλικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν βραχυτάτου χρόνου τὴν νεαρὰν αὐτοῦ σύζυγον ἐγκαταλείψας καὶ ὑπὸ θείου ἐλαυνόμενος ζήλου, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐγγὺς ἔρημον μονάζων. Ὁ τότε βασιλεὺς Τιριδάτης ὁ ΙΙΙ μετεκαλεσάμενος αὐτὸν ἐκ τῆς μοναστικῆς κέλλης, μάτην προσεπάθει ἵνα πείσῃ αὐτόν, ὅπως ἀποπτύσας τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ θύσῃ τοῖς εἰδώλοις πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς

θεᾶς Ἀναχὶτ ἐν τῷ ἱερείῳ Ἐρτζιγιάν, καὶ ἐπὶ τῇ ἀμεταπείστῳ αὐτοῦ ἐμμονῇ ρίπτει αὐτὸν εἰς βαθὺν καὶ σκοτεινὸν λάκκον, ἐν ᾧπερ διαμένει ἐπὶ μακρὰ ἔτη (12) ἐλέῳ τῶν συμπολιτῶν τρεφόμενος, καὶ ἐξ οὗ οὐδέποτε θὰ ἐξήρχετο ζῶν, ἐὰν μὴ προσεκαλεῖτο ὑπὸ τῆς βασιλίσσης, τῇ ὑποδείξει τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Χοσροβιδούχτ, ἵνα πρὸς θεραπείαν τοῦ ἐξ ἀθεμιτογαμίας τὴν νόσον τῆς λυκανθρωπίας τοῦ Ναβουχονόσορος νοσήσαντος ἢ τοῦ βληθέντος ὑπὸ νόσου ἀνιάτου διὰ τὸν φόνον τῶν παρθένων (Mikaelian Das Ymn. p. 25) Τιριδάτου, δεηθῇ τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν. Τῷ ὄντι δὲ διὰ τῶν θαυματουργικῶν τοῦ Γρηγορίου προσευχῶν, ὁ βασιλεὺς ἰάθη, καὶ ἡ θεραπεία αὕτη συνέτεινεν εἰς τὴν ἄμεσον ὑπ' αὐτοῦ παραδοχὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. «Λέγεται Τιριδάτην τὸν ἡγεμόνα ἔκ τινος παραδόξου θεοσημείας, συμβάσης περὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, χριστιανὸν γενέσθαι καὶ πάντας τοὺς Ἀρμενίους ἑνὶ κηρύγματι θρησκεύεσθαι» (Σωζομ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. II κεφ. 7.). Οὕτως ἐδέχθη τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου καὶ τῷ παραδείγματι αὐτοῦ, εἴτε διατάγματι αὐτοῦ, ἢ καὶ μοιραίᾳ μιμήσει, ἠκολούθησε καὶ πολὺ τοῦ λαοῦ πλῆθος, πρὸς ὃ εἶτα συνηνώθησαν οἱ πρὸ τοῦ Γρηγορίου παρὰ Σύρων ἐπιδρομέων τὸν χριστιανισμὸν διδαχθέντες, εἰς οὓς προσετέθησαν μετ' ὀλίγον καὶ οἱ ἀπὸ Καισαρείας τὸν Γρηγόριον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς Ἀρμενίαν συνοδεύσαντες εἴκοσι χιλιάδες, οἱ εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντες. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονὸς εἶναι ἀπίθανον μὲν καὶ ἱστορικῶς δισεξακρίβωτον, ἀφηγούμενον ὅμως ὑπὸ τῆς παραδόσεως. Ὑπὸ τοῦ Τιριδάτου ὁ Γρηγόριος ἀμέσως τότε μετά τινος πομπώδους συνοδείας εἰς Καισάρειαν ἀποσταλεὶς χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Ἐπισκόπου τῆς Καισαρείας Καπαδοκίας Λεοντίου Ἐπίσκοπος, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν πάτριον χώραν ἐγκαθιδρύεται ὡς πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς ἀρτισυστάτου Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ πόλει Ἀρδισὰτ τῆς ἐπαρχίας Τορὰν πλησίον τῆς Μοσούλης. Ἡ δὲ πόλις αὕτη καὶ πρότερον ἐχρησίμευεν ὡς κέντρον θρησκευτικὸν τῆς προτέρας τῶν Ἀρμενίων εἰδωλολατρείας. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἡ νεόδμητος Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία πολλαπλασιασθεῖσα διὰ τῶν καρποφόρων ἱεραποστολικῶν περιηγήσεων τοῦ Γρηγορίου ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν, ἠρίθμει ἤδη τὸν ὑπερβολικὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα μυριάδων πιστῶν. Γεγονὸς δὲ ἀναντίρρητον εἶναι, ὅτι ὁ Γρηγόριος τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ἐδέχθη παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Καισαρείας, καὶ οὕτω μεταξὺ τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀρμενικῆς συνήφθησαν δεσμοὶ ἱεραρχικῶν σχέσεων καὶ διοικητικῆς ὑποτελείας. Ἱστορεῖται δὲ ὅτι οἱ Ἀρμένιοι τὸν Χριστιανισμὸν δεχθέντες καὶ ὑπὸ ἀληθοῦς οἰστρηλατούμενοι ζήλου, μετέδωκαν τοῦτον καὶ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, τῶν Ἰβήρων (ἀποκρουόντων τοῦτο) τῶν Ἀλβανῶν

καὶ τῶν λεγομένων 'Οσροηνῶν. 'Οσροηνὴ δὲ εἶναι αὐτὴ Ἔδεσσα, καθὼς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος (Προκ. Ἱστορ· τόμος Α', σελ. 83) «Ἄχρις Ἀμίδης πόλεως Ἀρμενία πρὸς ἐνίων ὀνομάζεται Ἔδεσσά τε σὺν ἀμφ' αὐτὴν χωρίοις». Παράδοξος δὲ φαίνεται ἡ τοῦ Προκοπίου ἀφήγησις αὕτη, ἀφοῦ ἡ παράδοσις τῶν Ἀρμενίων ἀναφέρει, ὅτι πρῶτος ὁ Ἀρμένιος Βασιλεὺς τῆς Ἐδέσσης εἶναι ὁ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις κῆρυξ. Ἡ δὲ τῶν Ἰβήρων ἐκχριστιάνισις ἐγένετο διὰ τῆς ἀρμενίδος Νίνας, καὶ οὐχὶ Νουνίας, ὡς ὑπό τινων νεωτέρων ἱστορικῶν ἀναγράφεται, θυγατρὸς τοῦ εἰδωλολάτρου Βαβύλα καὶ τῆς Σεξίνης ἐκ Καππαδοκίας καταγομένων, εἶτα ὅμως τὸ Χριστιανικὸν βάπτισμα δεχθέντων ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἔνθα αὐτοὶ μὲν παρέμειναν καρέντες μοναχοί, ἡ δὲ Νίνα, ἐπιστρέψασα εἰς Νιαμφόρην τῆς Ἀρμενίας, συνελήφθη αἰχμάλωτος κατά τινα ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν καὶ ἀπήχθη εἰς Ἰβηρίαν εἰς τὴν πόλιν Μοσχὲτ πρὸς βορρὰν τῆς Τιφλίδος, ἐπιτυχῶς διὰ θαυματουργικοῦ τρόπου ἐμφυτεύσασα τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν IV αἰῶνα. Ἡ δὲ τῶν Ἀρμενίων σταθερότης εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀληθῶς ἀπαραδειγμάτιστος, διότι ἀτρομήτως καὶ μετὰ ζηλευτῆς αὐταπαρνησίας ἀντεπαρετάξαντο κατὰ τῶν ἀπηνῶν διωκτῶν τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, ἡγεμόνων τῆς Περσίας Σαχπύρου, Ἰεσδιγέρτου καὶ Χοσρόη. «Λέγεται τῶν τότε μαρτύρων τοὺς ὀνόματι ἀναφερομένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας εἶναι εἰς μυρίους ἑξακισχιλίους, τὴν δὲ ἐκτὸς τούτων πληθὺν κρείττω ἀριθμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἐργῶδες φαίνεται τὰς αὐτῶν προσηγορίας ἀριθμήσασθαι» (Σωζομ. Migne τόμ. 67 Ἐκκλ. Ἱστορ. κεφ. XIII. Θεοδωρ. Migne τόμ. 82 Ἐκκλ. Ἱστορ. κεφ. V 38). Τὴν δὲ σταθερὰν αὐτῶν ἐμμονὴν μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ ἀναγραφόμενον (Αὐτόθι XIX) «ὅτε ἡ ὠμοτάτη τοῦ Σαβώρου πρόσταξις ἐφοίτα καταδικάζουσα θάνατον τῶν ἑαυτοὺς χριστιανοὺς εἶναι ὁμολογούντων...... αὐτόματοι, μηδενὸς ἄγοντος, ἑαυτοὺς κατατέμνειν, ὥστε μὴ τῇ σιγῇ δόξῃ τὸν Χριστὸν ἀπαρνήσασθαι». Τὰ ἀκατανόμαστα ταῦτα μαρτύρια τῶν Ἀρμενίων πληροφορηθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ Κων/τῖνος ὁ Μέγας καὶ λυπούμενος, ἔγραφε πρὸς τὸν Πέρσην βασιλέα τὰ ἑπόμενα «μεγίστην καὶ ἀνάγραπτον χάριν ὁμολογῶ ἕξειν, εἰ φιλάνθρωπος γένοιτο πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν θαυμάζοντας» (Αὐτόθι XIV Θεοδωρ. βιβλ. VII κεφ. 25). Καὶ ὑπέστησαν τῷ ὄντι τοσούτους πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς διωγμοὺς οἵους καὶ ὅσους οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ.

(Ἕπεται συνέχεια)

WORLD CONFERENCE ON FAITH AND ORDER
(Παγκόσμιον Συνέδριον περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως)

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 407 τοῦ Β' τόμου τῆς «'Ορθοδοξίας»)

IV.

Ἡ κοινὴ ὁμολογία πίστεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡμεῖς μέλη τῆς ἐπιτροπῆς περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως συνελθόντες ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου πρὸς τὸ συμφέρον Χριστιανικῆς Ἑνότητος μετὰ βαθείας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, εὕρομεν ἑαυτοὺς ἡνωμένους ἐν τῇ κοινῇ προσευχῇ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν Οὐράνιον ἡμῶν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Σωτῆρα ἡμῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Παρὰ τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ ἡμῶν διαφορὰς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ εἴμεθα σύμφωνοι εἰς τὴν κοινὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἥτις ἐκηρύχθη ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς καὶ ἐμαρτυρήθη καὶ διεσώθη ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ Συμβόλῳ καὶ ἥτις (πίστις), συνεχῶς ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ τῆς πνευματικῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Πιστεύομεν ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὁδηγοῦν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, δύναται νὰ ἱκανώσῃ αὐτήν, ὅπως, καίπερ στερρῶς ἐχομένη τῆς μαρτυρίας τῶν Συμβόλων τούτων (τῆς κοινῆς ἡμῶν κληρονομίας ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας), διατυπώσῃ τὰς ἀληθείας τῆς Ἀποκαλύψεως ἐν ἄλλοις τοιούτοις ὅροις, οἵους ἤθελον ἀπαιτήσει νέα προβλήματα κατὰ τὰς ἑκάστοτε περιστάσεις.

Ποθοῦμεν νὰ σημειώσωμεν ἐν τέλει τὴν πανηγυρικὴν καὶ ὁμόφωνον μαρτυρίαν ἡμῶν, ὅτι ἐξωτερικὰ καὶ γραπτὰ μνημεῖα δὲν ἐπαρκοῦσιν ἄνευ ἐσωτερικῆς καὶ προσωπικῆς συνειδήσεως περὶ ἑνότητος μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ.

Σημειώσεις.

1.—Δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας μόνον ἐν τῇ ἀνοθεύτῳ αὐτοῦ μορφῇ ἄνευ τῆς προσθήκης τοῦ **filioque** καὶ μολονότι τὸ Ἀποστολικὸν Σύμβολον οὐδεμίαν ἔχει θέσιν ἐν τῇ χρήσει τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, συμφωνεῖ πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς.

2.—Δέον νὰ σημειωθῇ ἐπίσης, ὅτι τινὲς τῶν εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀντιπροσωπευομένων Ἐκκλησιῶν συνδέουσι τὴν παράδοσιν μετὰ τῶν Γραφῶν· ἄλλοι προδήλως ὑποτάσσουσι τὰ Σύμβολα ὑπὸ τὰς Γραφάς· ἄλλοι ἀποδίδουσιν ἐξέχουσαν σπουδαιότητα εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν ὁμολογίας καὶ ἄλλοι οὐδεμίαν ποιοῦνται χρῆσιν Συμβόλων.

3.— Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν Συμβόλων τούτων θὰ καθορίζηται ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας Ἀρχῆς ἐν ἑκάστῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὅτι αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι θὰ ἐξακολουθῶσι νὰ κάμνωσι χρῆσιν τοιούτων εἰδικῶν ὁμολογιῶν, ἐὰν ἔχωσιν.

V.

Τὸ ὑπούργημα τῆς Ἐκκλησίας (ὁ κλῆρος).

Ἡμεῖς μέλη τοῦ Συμβουλίου περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως θεωροῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εὐτυχεῖς ἐκθέτοντες, ὅτι συμφωνοῦμεν οὐσιωδῶς ἐν ταῖς πέντε ἀκολούθοις προτάσεσιν.

I.-1.—Τὸ Ὑπούργημα εἶναι δωρεὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ καὶ εἶναι οὐσιῶδες εἰς τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς Ἐκκλησίας.

2.—Τὸ Ὑπούργημα παρέχεται ἐξακολουθητικῶς καὶ ἀποβαίνει ἐνεργὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

3.—Ὁ σκοπὸς τοῦ Ὑπουργήματος εἶναι νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς σωζούσας καὶ ἁγιαζούσας δωρεὰς τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ποιμαίνειν, διὰ τοῦ κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διὰ τοῦ τελεῖν τὰ μυστήρια, ἀποβαίνοντα ἀποτελεσματικὰ διὰ τῆς πίστεως.

4.—Τὸ Ὑπούργημα εἶναι ἐμπεπιστευμένον τὴν διακυβέρνησιν καὶ πειθαρχίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει.

5.—Ἄνδρες πεπροικισμένοι διὰ τὸ Ὑπούργημα κληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δεκτοὶ γενόμενοι διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, λαμβάνουσι τὸ ἀξίωμα ὅπως ἐξασκῶσι τὸ Ὑπούργημα τοῦτο.

II. Ἐν ταῖς πολλαῖς χριστιανικαῖς Κοινότησιν, εἰς τὰς ὁποίας διηρέθη ὁ Χριστιανισμὸς διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ποικίλαι μορφαὶ Ὑπουργήματος ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰς περιστάσεις διαφόρων Κοινοτήτων καὶ κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Αἱ Κοινότητες αὗται προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν ἐκδήλως καὶ ἀφθόνως ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸ ἔργον Αὐτοῦ, τουτέστι τὸν φωτισμὸν τοῦ κόσμου, τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τὴν τελείωσιν τῶν Ἁγίων. Ἀλλ' αἱ διαφοραί, αἵτινες προέκυψαν ὡς πρὸς τὴν αὐθεντίαν καὶ τὰ καθήκοντα τῶν διαφόρων τούτων μορφῶν τοῦ Ὑπουργήματος, ὑπῆρξαν καὶ εἶναι ἀφορμὴ ποικίλων ἀμφιβολιῶν, ζητημάτων καὶ παρανοήσεων.

III. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἀφορῶσι τὴν φύσιν τοῦ Ὑπουργήματος (ἂν δηλ. συνίστανται ἐξ ἑνὸς ἢ περισσοτέρων βαθμῶν), τὴν φύσιν τῆς χειροτονίας καὶ τῆς δι' αὐτῆς παρεχομένης χάριτος, τὸ καθῆκον καὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐπισκόπων καὶ τὴν φύσιν τῆς Ἀποστολικῆς διδαχῆς. Πιστεύομεν, ὅτι τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ὑπερπήδησιν τῶν δυσκολιῶν τούτων εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἀναγνώρισις ὅτι ὑφίστανται αὗται καὶ ὁ σαφὴς καθορισμὸς τῆς φύσεως αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ προσθέτομεν ὡς παράρτημα τῆς ἐκθέσεως ἡμῶν μίαν δήλωσιν, συνιστῶντες αὐτὴν εἰς τὴν ἐσκεμμένην ἐξέτασιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπεύομεν.

IV. Ἕνεκα τῶν διαφορῶν τούτων ἔχουσιν ὀξυνθῇ αἱ δυσχέρειαι τῆς Μυστηρια-

κῆς ἐπικοινωνίας, ἐπὶ θλίψει καὶ σκανδαλισμῷ τῶν πιστῶν ψυχῶν, ἐν δὲ τῇ Ἱεραποστολικῇ δράσει, ἔνθα ἡ Ἐκκλησία ἐκπληροῖ τὸν πρωταρχικὸν αὐτῆς σκοπὸν νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν, αἱ νέαι Ἐκκλησίαι τὴν ἔλλειψιν ἑνότητος συναισθάνονται ὡς σπουδαιότατον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Εὐαγγελίου. Συνεπῶς ἡ ἐγκατάστασις ἑνὸς Ὑπουργήματος ἀνεγνωρισμένου ἐν ἑκάστῃ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίᾳ ὡς ἐγκεκριμένου ὑπὸ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη.

V. Ἐπέλειπεν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ὁ χρόνος πρὸς ἐξέτασιν ὅλων τῶν μεταξὺ ἡμῶν ὑφισταμένων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπουργήματος διαφορῶν μετὰ τῆς φροντίδος ἐκείνης καὶ ὑπομονῆς, ἥτις θὰ ἠδύνατο μόνη νὰ ὁδηγήσῃ εἰς πλήρη συμφωνίαν. Ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἐφαρμόζεται ὁμοίως καὶ εἰς τὰς προτάσεις διὰ τὸ Πολίτευμα τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας. Ὑποδείξεις τινὲς ὡς πρὸς τὴν δυνατὴν Ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν ἐγένοντο, τὰς ὁποίας διαβιβάζομεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἐλπίδος, ὅτι ἡ κοινὴ μελέτη τῶν ζητημάτων τούτων θὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπὸ τῶν μελῶν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, τῶν ἀντιπροσωπευομένων ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν πρῶτον τὴν θέσιν, ἣν οἱ Ἐπίσκοποι, τὰ Πρεσβυτέρια καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν κατεῖχον ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας, καὶ δεύτερον τὸ γεγονός, ὅτι Ἐπισκοπιανά, Πρεσβυτεριανὰ καὶ Κογκρεγκασιοναλιστικὰ συστήματα διοικήσεως ἐπὶ αἰῶνας ἐγένοντο δεκτὰ καὶ ἐξακολουθοῦσι καὶ σήμερον ὑπὸ μεγάλων Κοινοτήτων ἐν τῷ Χριστιανισμῷ, καὶ τρίτον τὸ γεγονός, ὅτι ἕκαστον τῶν συστημάτων τούτων πιστεύεται ὑπὸ πολλῶν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες εἰς τὴν εὐταξίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ὅλα τὰ διάφορα ταῦτα στοιχεῖα ὑπὸ ὅρους, οἵτινες ἀπαιτοῦσι περαιτέρω σπουδήν, δέον νὰ καταλάβωσιν ἁρμόζουσαν θέσιν ἐν τῷ ὠργανωμένῳ βίῳ μιᾶς καὶ ἡνωμένης Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἑκάστη ἐπὶ μέρους Κοινότης, ἐνθυμουμένη τὴν ἄφθονον εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπιδαψιλευθεῖσαν εἰς τὸν κλῆρον αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι, εὐχαρίστως θὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν κοινὴν ζωὴν τῆς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας τοὺς ἰδίους αὐτῆς πνευματικοὺς θησαυρούς.

Ἐὰν ἡ ἀνωτέρω ὑπόδειξις γίνῃ ἀποδεκτὴ καὶ γίνῃ ἡ ἀνάλογος ἐνέργεια, εἶναι οὐσιῶδες, ὅπως ἡ ἀποδοχὴ ἑνὸς εἰδικοῦ τύπου χειροτονίας, ὡς τῆς τακτικῆς καὶ κανονικῆς μεθόδου εἰσαγωγῆς εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὑπούργημα ἐν τῷ μέλλοντι, δὲν πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἐγκλείουσα τὴν ἀποδοχὴν μιᾶς τινος ἰδιαιτέρας θεωρίας περὶ τῆς ἀρχῆς, τοῦ χαρακτῆρος ἢ τοῦ καθήκοντος ἀξιώματός τινος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ ὅτι ἐγκλείει τὴν ἀποδοχὴν μιᾶς δυσμενοῦς κρίσεως περὶ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας ἐν τοῖς κλάδοις ἐκείνοις τῆς Παγκοσμίου Ἐκκλησίας, οἵτινες δέχονται, ὅτι ἐτήρησαν ἐγκύρους καὶ Ἀποστολικὰς χειροτονίας ὑπὸ ἄλλους τύπους (χειροτονίας), ἢ ὅτι ἀποδοκιμάζει ἓν Ὑπούργημα τοῦ Λόγου καὶ τῶν Μυστηρίων παρὸν ἢ παρελθόν, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη καὶ ηὐλογήθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Πρὸς τούτοις ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἐφ' ὅσον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκχύνεται ἐπὶ ἕκαστον πιστὸν καὶ ἕκαστος πιστὸς ἔχει ἄμεσον προσαγωγὴν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐφ' ὅσον εἰδικὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οἷα τὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τὸ τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως, εἶναι οἱ θησαυροὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐν ὅλῳ καὶ τοῦ ἀτόμου, εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ὀρθόν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία ποιῆται πληρεστέραν χρῆσιν τοιούτων χαρισμάτων πρὸς προαγωγὴν

τῆς ὁμαδικῆς Πνευματικῆς ζωῆς καὶ πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς Βασιλείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

VI. Ἰδίᾳ ἀσπαζόμεθα τὴν ἐπανειλημμένως ἐκφρασθεῖσαν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ πεποίθησιν, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἐπετεύχθη ἡ λύσις τῶν ζητημάτων περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως, ἐν τοῖς ὁποίοις δὲν ἐπῆλθεν συμφωνία ἔτι, εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον ὡς ἄτομα, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἐκκλησίαν, νὰ συνενωθῶμεν εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀδελφικῆς διακονίας, τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἀνέθηκεν εἰς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν καὶ συνιστῶμεν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν τὴν ἐξέτασιν τῶν διαβημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ὅπως ἀποτελεσματικώτερον ἐκδηλωθῇ ἡ ὑφισταμένη ἤδη ἐν τῇ διακονίᾳ ἑνότης.

VII. Ἐν τέλει εὐχαριστοῦμεν τὸν Παντοδύναμον Θεὸν διὰ τὴν μεγάλην πρόοδον, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγένετο ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ προσεγγίσει τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐκφράζομεν τὴν πεποίθησιν ἡμῶν, ὅτι δέον νὰ βαδίσωμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς μετὰ πίστεως καὶ τόλμης πεπεισμένοι, ὅτι τῇ εὐλογίᾳ τοῦ Θεοῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ λύσωμεν τὰ προκείμενα ἡμῖν προβλήματα.

Σημειώσεις.

α') Ἡ ἀκόλουθος εἶναι ἡ ἄποψις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς διετυπώθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς.

«Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θεωροῦσα τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὑπούργημα ὡς ἱδρυθὲν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον δυνάμει εἰδικῆς χάριτος εἶναι τὸ ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἐκκλησία διαχέει τὰ μέσα τῆς χάριτος Αὐτῆς, οἷα τὰ Μυστήρια καὶ πιστεύουσα, ὅτι τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὑπούργημα ἐν τῇ τριμερεῖ αὐτοῦ μορφῇ, Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι, δύναται νὰ στηρίζηται μόνον ἐπὶ τῆς ἀδιαρρήκτου Ἀποστολικῆς διαδοχῆς, λυπεῖται, ὅτι ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ὑπούργημα ἀδυνατεῖ νὰ προέλθῃ εἰς συμφωνίαν τινὰ μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ἀντιπροσωπευομένων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' εὔχεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως Οὗτος διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἕνωσιν καὶ ὡς πρὸς τὸ δυσχερὲς τοῦτο σημεῖον τῆς διαφωνίας».

β') Ἐν τῷ Δυτικῷ Χριστιανισμῷ ὑφίστανται ὡσαύτως προφανεῖς διαφοραί. Οὕτω μία ἄποψις περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς σημεῖα: 1ον. Ὅτι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν διάφοροι βαθμοὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὑπουργήματος, ἑκάστου ἔχοντος τὸ ἴδιον αὐτοῦ λειτούργημα. 2ον. Ὅτι χειροτονία εἶναι μυστηριώδης ἐνέργεια θεόθεν συσταθεῖσα καὶ ἐντεῦθεν ἀπαραίτητος, παρέχουσα τὸ εἰδικὸν χάρισμα διὰ τὸ ἰδιαίτερον Ὑπούργημα. 3ον. Ὅτι Ἐπίσκοποι, λαμβάνοντες τὸ ἀξίωμα αὐτῶν κατὰ διαδοχὴν παρὰ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι οἱ ἀναγκαίως τελοῦντες τὴν χειροτονίαν. 4ον. Ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ διαδοχὴ οὕτως ἐννοουμένη εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν αὐθεντίαν τοῦ Ὑπουργήματος, διὰ τὴν ὁρατὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὸ κῦρος τῶν Μυστηρίων. Ἀφ' ἑτέρου πολλαὶ Ἐκκλησίαι, ἀντιπροσωπευόμεναι ἐν τῷ Συνεδρίῳ, δέχονται: 1ον' ὅτι οὐσιωδῶς ὑπάρχει ἓν μόνον Ὑπούργημα τοῦ Λόγου καὶ τῶν Μυστηρίων. 2ον' ὅτι τὰ ὑφιστάμενα ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις Ὑπουργήματα συμφωνοῦσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐδοκιμάσθησαν ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν καὶ κέκτηνται ὀφειλομένην αὐθεντίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ ὑπ' αὐ-

τῶν τελούμενα Μυστήρια εἶναι ἔγκυρα. 3ον· ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη, ὅπως γίνῃ δεκτὸς ἰδιαίτερος τύπος Ὑπουργήματος ὡς ἀντικείμενον πίστεως. 4ον· ὅτι ἡ χάρις, ἡ ὁποία ἐγκαθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ Ὑπούργημα, δίδεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ χειροτονία δὲν χορηγεῖ, ἀλλ' ἀναγνωρίζει αὐτήν.

Πρὸς τούτοις ἀναφέρομεν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀπόψεις σχετικαὶ πρὸς τὸ Ὑπούργημα, αἱ ὁποῖαι ἵστανται εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων τύπων. Παραδείγματος χάριν, τινὲς καίπερ ἐμμένοντες εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως, δὲν θεωροῦσι τὴν Ἀποστολικὴν διαδοχήν, ὡς αὕτη περιεγράφη ἀνωτέρω, ὡς ζωτικὸν στοιχεῖον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπορρίπτουσιν αὐτὴν (τὴν διαδοχὴν) ὁλοσχερῶς· ἄλλοι δὲν θεωροῦσιν ὥς τι οὐσιῶδες τὴν Ἱστορικὴν Ἐπισκοπήν. Οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰ πρεσβυτεριανὰ συστήματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως πιστεύουσιν, ὅτι τὸ Ἀποστολικὸν ἀξίωμα δύναται νὰ μεταδοθῇ καὶ μετεδόθη διὰ πρεσβυτέρων, κανονικῶς συνελθόντων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οἱ ἐμμένοντες εἰς τὸ Κογκρεγκασιοναλιστικὸν σύστημα τῆς Κυβερνήσεως ὁρίζουσι τὸ Ὑπούργημα αὐτῶν ὡς μεταδοθὲν καὶ μεταδιδόμενον συνῳδὰ πρὸς τὸ προηγούμενον καὶ τὸ παράδειγμα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

VI.

Τὰ Μυστήρια.

Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν προτίθεται τὸ Συνέδριον τοῦτο, δὲν πρέπει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, ἐξετάζοντες τὰ Μυστήρια. Ὁ σκοπὸς ἑπομένως τῆς ἐκθέσεως ταύτης εἶναι νὰ δείξῃ, ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινὴ προσέγγισις καὶ ἐκτίμησις τῶν Μυστηρίων ἀπὸ μέρους ἐκείνων, οἵτινες ἄλλως δύνανται νὰ διαφέρωσιν ἐν τῇ ἀντιλήψει καὶ ἑρμηνείᾳ αὐτῶν.

Βεβαιοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς κόσμος δεικνύει αὔξουσαν ἀντίληψιν τῆς σημασίας καὶ ἀξίας τῶν Μυστηρίων καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν πίστιν ἡμῶν, ὅπως ἡ κίνησις αὐτὴ ἐνισχυθῇ καὶ καθοδηγηθῇ ὡς μέσον ἐμβαθύνσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς συνειδήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα ἀναγνωρίζομεν, ὅτι τὰ Μυστήρια ἔχουσιν εἰδικὴν σχέσιν πρὸς τὴν ὁμαδικὴν ζωὴν καὶ κοινωνίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἡ χάρις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, λαμβάνοντος ἐκ τῶν (δωρεῶν) τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐφαρμόζοντος αὐτὰ ἐπὶ τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστεως.

Συμφωνοῦμεν ὅτι τὰ Μυστήρια ἔχουσι θείαν σύστασιν καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει εὐγνωμόνως νὰ τηρῇ αὐτὰ ὡς θείας δωρεάς.

Δεχόμεθα, ὅτι ἐν τοῖς Μυστηρίοις ὑπάρχει ἐξωτερικὸν σημεῖον καὶ ἐσωτερικὴ χάρις καὶ ὅτι τὰ Μυστήρια εἶναι μέσα χάριτος, δι' ὧν ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ ἀοράτως ἐν ἡμῖν. Ἀναγνωρίζομεν ὡσαύτως, ὅτι ἐν ταῖς δωρεαῖς τῆς χάριτος Αὐτοῦ ὁ Θεὸς δὲν περιορίζεται ὑπὸ τῶν ἰδίων Αὐτοῦ Μυστηρίων.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἄλλαι δέχονται, ὅτι ὑπάρχουσιν ἑπτὰ Μυστήρια καὶ πρὸς ἔγκυρον αὐτῶν τέλεσιν δέον νὰ ὑπάρχῃ εἰδικὴ μορφή, εἰδικὴ ὕλη καὶ εἰδικὸν Ὑπούργημα. Ἄλλοι θεωροῦσι μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ὡς Μυστήρια. Ἄλλοι πάλιν, καίπερ ἀπονέμοντες μεγάλην ἀξίαν εἰς τὴν μυστηρια-

κὴν ἀρχήν, δὲν ποιοῦνται χρῆσιν τῶν ἐξωτερικῶν σημείων τῶν Μυστηρίων. Ἄλλο φρονοῦσιν, ὅτι πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δωρεαὶ δίδονται δι' ἀμέσου ἐπαφῆς πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ. Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ἐξαίρομεν τὰ δύο Μυστήρια, τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν, διότι αὐτὰ εἶναι τὰ Μυστήρια, τὰ ὁποῖα γενικῶς ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου τούτου.

Πιστεύομεν, ὅτι ἐν τῷ Βαπτίσματι τελουμένῳ δι' ὕδατος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, βαπτιζόμεθα ὑπὸ ἑνὸς Ἁγίου Πνεύματος εἰς ἓν σῶμα. Διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης δὲν σημαίνεται ὅτι ἀγνοοῦμεν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ ἡμῶν διαφορὰν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς τελέσεως.

Πιστεύομεν, ὅτι ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ εἶναι παρὼν ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅτι κοινωνοῦμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ Υἱῷ Αὐτοῦ, τῷ ζῶντι Κυρίῳ ἡμῶν, ὅστις εἶναι ὁ εἷς ἄρτος ἡμῶν, ὁ δοθεὶς διὰ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου, συντηρῶν τὴν ζωὴν ὅλου τοῦ πληρώματος Αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐπικοινωνοῦμεν μετὰ πάντων τῶν ἄλλων, οἵτινες εἶναι ἡνωμένοι ἐν αὐτῷ. Συμφωνοῦμεν, ὅτι τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι τὸ ἱερώτερον σημεῖον τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται μνεία καὶ διακηρύσσεται ὁ ἀπολυτρωτικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι θυσία αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας καὶ πρᾶξις πανηγυρικῆς προσφορᾶς ἡμῶν αὐτῶν.

Ὑπάρχουσι διϊστάμεναι ἀπόψεις μεταξὺ ἡμῶν, ἰδίᾳ 1ον ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν· 2ον τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναμνήσεως καὶ τῆς θυσίας· 3ον τὴν σχέσιν τῶν στοιχείων πρὸς τὴν παρεχομένην χάριν καὶ 4ον τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ τελεστοῦ τοῦ Μυστηρίου τούτου καὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ τελουμένου. Γινώσκομεν, ὅτι ἡ πραγματικότης τῆς θείας παρουσίας καὶ τῆς δωρεᾶς ἐν τῷ Μυστηρίῳ τούτῳ δὲν δύναται πρεπόντως νὰ κατανοηθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἢ νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης. Περαίνομεν τὴν ἔκθεσιν ταύτην διὰ τῆς προσευχῆς, ὅπως ἀρθῶσιν αἱ διαφοραί, αἵτινες παρακωλύουσι πλήρη μυστηριακὴν κοινωνίαν ἐν τῷ παρόντι. (Ἀκολουθεῖ)

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῷ «*Πίνακι τῶν Ἐπισκόπων καὶ Πατριαρχῶν Κων πόλεως*» (σελ. 29 κ. ἑξ.) παρεισέφρυσαν τὰ κάτωθι παροράματα, ἅτινα καὶ διορθοῦνται:

Σελ. 30 *Γαβριὴλ Α'*	ἀντὶ 1526	διορθωτέον	1596
» » *Δημόφιλος*	» 370-380	»	370-379
» 33 *Κωνστάντιος Ε'*	»	»	*Κωνσταντῖνος Ε'.*
» » *Κωνσταντῖνος ΣΤ'*	» 1925	»	1924-25
» » *Μάξιμος Α'*	» 380	»	381
» 34 *Νικόλαος Γ'*	» Κορδινιάτης	»	*Κυρδινιάτης*
» » *'Ολυμπιακὸς*	»	»	*'Ολυμπιανὸς*
» 35 *Παρθένιος Δ'*	» α' 1657	»	1657-62
	» β' 1665-62	»	1665-67
	» γ' 1671-67	»	1671
	....		....
	....		....

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Συνοδικὴ λειτουργία. — Ἀσθενούσης τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἀποφάσει τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου, ἡ καθιερωμένη ἐτησία πανηγυρικὴ λειτουργία ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐτελέσθη κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος, προεξάρχοντος τοῦ Σεβ. Μ/του Γέροντος ἁγ. Χαλκηδόνος συλλειτουργούντων δὲ αὐτῷ τῶν σεβ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν Νεοκαισαρείας, Ροδοπόλεως καὶ Ἡλιουπόλεως. Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἀντεπροσώπευσεν ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος. Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη τράπεζα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Νοσοκομείου, εἰς ὃ παρεκάθισε πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἡ Ἐφορεία τῆς Ἱ. Μονῆς καὶ τοῦ Νοσοκομείου Βαλουκλῆ μετὰ τοῦ ἰατρικοῦ σώματος. Ἀκολούθως οἱ σεβ. μητροπολῖται καὶ ὁ Πατριαρχικὸς ἀντιπρόσωπος ἐν συνοδείᾳ τοῦ προέδρου τῆς Ἐφορείας κ. Νικ. Φερμάνογλου, ἰατροῦ καὶ τῶν οἰκείων τμηματαρχῶν ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα τμήματα τοῦ Φιλανθρωπικοῦ τούτου Ἱδρύματος καὶ διεβίβασαν τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν παρηγορίαν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς νοσηλευομένους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἄποροι.

Ὀνοματικαὶ ἑορταί. — Τὸν ἑορτάζοντα σεβ. συνοδικὸν μητροπολίτην Σάρδεων καὶ Πισιδείας κ. Γερμανὸν ἐπεσκέψατο ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π., ἀσθενούσης, ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος.

—Ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς τοὺς σεβ. μητροπ. Ἀμασείας, Θυατείρων καὶ Λαγκαδᾶ (12) καὶ ἁρμοδίως διεβίβασε τὰς πατριαρχ. Αὐτῆς προσρήσεις πρὸς τὸν ἑορτάζοντα πανοσ. Μ. Ἀρχιδιάκονον (12).

—Ἡ Α. Θ. Παναγιότης τηλεγραφικῶς συνεχάρη τοὺς ἑορτάσαντας Παναγ. Πατριάρχην πρῴην Κων/πόλεως κ. Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς σεβ. μητροπολίτας Σερρῶν, Ἐδέσσης καὶ Πλωμαρίου (21 Μαΐου).

—Τὸν ἑορτάζοντα παν. μητροπ. Εἰρηνουπόλεως (21) ἐπεσκέψατο ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος.

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις.— Τῇ 8 λήξαντος μηνὸς προσῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ αἰδεσ. Charles S. Macfarland, γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ἀμερικῇ, ἐν συνοδείᾳ τοῦ κ. Beker, γραμματέως τῆς ἐνταῦθα Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος τῶν Νέων. Τῆς Α. Θ Παναγιότητος κωλυομένης λόγῳ ἀδιαθεσίας, οἱ ἐπισκέπται ἐγένοντο δεκτοὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς παρὰ τῷ πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλῳ, πρὸς ὃν καὶ ἐξέφασαν θερμὰς εὐχαριστίας ἀπὸ μέρους τοῦ ὡς ἄνω Συμβουλίου πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον μεθ' οὗ παρακολουθεῖ τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐν Ἀμερικῇ θρησκευτικῶν ὀργανώσεων.

—Προσελθόντες ὡσαύτως ἐγένοντο τιμητικῶς δεκτοὶ παρὰ τῷ Μ. Πρωτοσυγκέλλῳ (10) οἱ καθηγηταὶ τῆς ἐν Παρισίοις Προτεσταντικῆς Θεολ. Σχολῆς κ.κ. Henri Strohl καὶ Robert Will καὶ ηὐχαρίστησαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διότι ἀντεπροσωπεύθη κατὰ τὴν πέρυσι γενομένην τελετὴν ἐπὶ τῇ ἱδρύσει τῆς Σχολῆς.

— Τὸν πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλον ἐπεσκέφθη (15) ὁ Mr. Josehf Francis Moore, γεν. γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς βοηθημάτων τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς καὶ ὑπέβαλε τὰ σέβη αὐτοῦ πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἀναρρώσασα τελείως ἐκ τῆς τελευταίας Αὐτῆς ἀσθενείας ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἤρξατο προεδρεύουσα τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἁγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἀπὸ τῆς 22 λήγοντος μηνός.

—Κατὰ τὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν ὁ Α′ τῇ τάξει ἐκ τῶν Σεβ. ἁγ. Συνοδικῶν Ἀρχιερέων σεβ. Μ/της Γέρων Ἅγιος Νικαίας κ. Βενιαμὶν ἐξέφρασεν ἐν ἐπὶ τούτῳ προσαγορεύσει τὴν βαθεῖαν χαρὰν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῇ τελείᾳ ἀποκαταστάσει τῆς ὑγείας τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῇ ἐπαναλήψει τῆς προεδρείας Αὐτῆς ἐν ταῖς συνοδικαῖς συνεδριάσεσιν, εὐχηθεὶς ὑπὲρ διατηρήσεως ἀκλονήτου καὶ ἀδιαπτώτου τῆς ὑγείας τῆς Α. Θ. Π. πρὸς συνέχισιν ὑπὸ τὴν πεπνυμένην Αὐτῆς ἡγεσίαν τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς διοικούσης Ἐκκλησίας.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ηὐχαρίστησε θερμῶς τοῖς σεβ. Ἁγ. Συνοδικοῖς διὰ τὸ ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἐπιδειχθὲν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καθ' ἅπαν τὸ διάστημα τῆς κρισίμου καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρέθη λόγῳ τῆς ἐπελθούσης Αὐτῇ ἀσθενείας, ἐξέφρασε τὴν ἰδιάζουσαν Αὐτῆς χαρὰν ἐπὶ τῇ θείᾳ χάριτι ἐπαναλήψει τῆς μετ' αὐτῶν συνεργασίας καὶ ηὐχήθη ἐνίσχυσιν ἀπὸ Κυρίου τῇ Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδῳ καὶ δαψιλῆ τὴν καρποφορίαν τῆς ἱερᾶς Αὐτῆς ἀποστολῆς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος.

—Τῇ 5ῃ, 10ῃ, 12ῃ καὶ 15ῃ λήγοντος μηνὸς ἡ Ἁγ. καὶ Ἱ. Σύνοδος Πατριαρχικῇ ἀδείᾳ καὶ προτροπῇ, συνῆλθεν εἰς τὰς τακτικὰς Αὐτῆς συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Α′ τῇ τάξει σεβ. μητροπ. Γέρονσος ἁγ. Νικαίας κ. Βενιαμίν.

Μητροπολίτης Σάρδεων.—Ἀναρρώσας τελείως ἐπανέλαβεν ἀπὸ τῆς 10ης λήγοντοντος μηνὸς τὰ συνοδικὰ αὐτοῦ καθήκοντα ὁ σεβ. μητροπ. Σάρδεων καὶ Πισιδίας κ. Γερμανός. Τῇ Α. Σεβασμ., εὐχαριστησάσῃ ἐπὶ τῷ ἐπιδειχθέντι κατὰ τὴν ἀσθένειαν Αὐτῆς ἐνδιαφέροντι, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ηὐχήθη ὑγείαν σταθερὰν καὶ ἱκάνωσιν θεόθεν ἐν τῇ ζηλωτῇ καὶ ἐφεξῆς ἐπιτελέσει τῶν συνοδικῶν αὐτῆς καθηκόντων.

Ἀρχιεπισκοπὴ Φιλλανδίας. — Αἰτήσει τοῦ σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Καρελίας καὶ πάσης Φιλλανδίας κ. Γερμανοῦ διεβιβάσθησαν αὐτῷ διὰ Πατριαρχικοῦ Γράμματος πληροφορίαι ἐπὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων μέλλει ἡ Α. Σεβασμιότης ἵνα προβῇ εἰς τὴν διευθέτησιν διαφόρων ὑποθέσεων τῆς αὐτονόμου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Φιλλανδίας.

Κανονικαὶ ἄδειαι.— Ἐχορηγήθη τρίμηνος ἄδεια τῷ πανιερ. Μ/τῃ Καστορίας κ. Ἰωακεὶμ πρὸς μετάβασιν εἰς Ἀμερικὴν καὶ εἰς Λονδῖνον κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, ἐπὶ διευθετήσει Ἐπαρχιακῆς ὑποθέσεως.

—Ἐπετράπη τῷ πανιερ. Μ/τῃ Λιτίτσης κ. Νικοδήμῳ, ὑποβαλόντι σχετικὴν αἴτησιν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ μετάβασις καὶ ἐγκαταβίωσις ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ζπρὸς ὃν σκοπὸν ἐφωδιάσθη ἡ Α. Πανιερότης διὰ τῶν νενομισμένων συστατηρίων πρὸς τὴν Ἱ. Κοινότητα γραμμάτων.

— Ἐνεκρίθη ἡ ἐπὶ διευθετήσει ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων μετάβασις εἰς Ἀθήνας τοῦ σεβ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου.

— Ἐχορηγήθη τῷ πανιερ. Μητροπολίτῃ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Ἰωακεὶμ μηνιαία ἄδεια πρὸς μετάβασιν εἰς Αἰδηψὸν ἐπὶ λουτροθεραπείᾳ.

— Ἐνεκρίθη ἡ εἰς Ἀθήνας μετάβασις τοῦ σεβ. μητροπολ. Ἀδριανουπόλεως κ. Πολυκάρπου πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, οὗτινος διωρίσθη μέλος.

Θεολογικὴ Σχολή.—Εἰς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος τῆς Ἐφορείας τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, μέλος αὐτῆς διωρίσθη ὁ σεβ. Μ/της Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς, τοῦ σεβ. Μ/του Προύσης κ. Νικοδήμου ἀναλαμβάνοντος, ὡς πρώτου τῇ τάξει τῶν ἐν τῇ Ἐφορείᾳ ἀγ. Ἀρχιερέων, τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου.

Κανονικὴ Ἐπιτροπή.—Μέλος τῆς Συνοδικῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς διωρίσθη ὁ σεβ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Γερμανός.

Χειροτονίαι.—Ἐπετράπησαν αἱ ἱερατικαὶ χειροτονίαι : τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξιάδου διὰ τό χωρίον Παγούρια τῆς ἐπαρχίας Μαρωνείας, τοῦ Παντελεήμονος Στ. Παπᾶ, τοῦ Δημητρίου Ν. Γκαλπάκη καὶ τοῦ Προκοπίου Νάτση διὰ τὰς Κοινότητας Νέας Κατούνας, Μέγγουλες καὶ Μαυρονόρος τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς καὶ τοῦ Κωνστ. Ἀνδρεάδου διὰ τὸν συνοικισμὸν Μοναστηρακίου τῆς ἐπαρχίας Ἐδέσσης, μεθ' ὑποβολὴν ἀπὸ μέρους τοῦ οἰκείου Μ/του τῶν ζητηθέντων δικαιολογητικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν προσόντων τοῦ ὑποψηφίου.

—Ἐκρίθησαν ἐπαρκεῖς αἱ ὑπὸ τοῦ πανιερ. Μητροπολίτου Νιγρίτης κ. Κυρίλλου ὑποβληθεῖσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ πληροφορίαι ἀναφορικῶς πρὸς ἱερατικὸν ζήτημα, δημιουργηθὲν ἐν τῇ Κοινότητι Νικοκλείας λόγῳ τῆς ἐκζητήσεως ὑπὸ μερίδος χριστιανῶν τῆς χειροτονίας ἐν αὐτῇ καὶ τρίτου ἱερέως.

— Συνεστήθη τῷ πανιερ. Μ/τῃ Νέας Πελαγωνείας κ. Ἰωακεὶμ ὅπως ἀποστείλῃ τὰ δικαιολογητικὰ ἔγγραφα περὶ τῶν προσόντων τοῦ Ἰωάννου Πετσίτα, προταθέντος πρὸς χειροτονίαν διὰ τὴν Κοινότητα Βλάτσης, τῷ δὲ πανιερ. Μ/τῃ Διδυμοτείχου κ. Ἰωακεὶμ τὰ αὐτὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Δημ. Καπετανάκη, προταθέντος πρὸς χειροτονίαν διὰ τὸ χωρίον Θυρέα.

— Ἐνετάλη ὁ πανιερ. Μ/της Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγ. Ὄρους κ. Σωκράτης ἵνα ἐνεργήσῃ τὴν ἐνοριακὴν ἕνωσιν τῶν ἐγγύτατα πρὸς ἄλληλα εὑρισκομένων μικρῶν χωρίων Κακαλοῦ καὶ Παζαρούδας πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν χριστιανῶν ἀμφοτέρων τῶν χωρίων διὰ τοῦ ἐν Παζαρούδᾳ ἐφημερεύοντος ἱερέως.

Μοναστηριακά. — Τῆς ἱ. Κοινότητος τοῦ Ἁγ. Ὄρους ὑποβαλούσης κατάλογον τῶν ἐκλεγεισῶν Μοναστηριακῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1928 ἐνεκρίθη ἡ ἔκδοσις τῶν σχετικῶν ἡγουμενικῶν ἀποκαταστατικῶν γραμμάτων.

— Συνεστήθη καὶ αὖθις τῇ ἱ. Κοινότητι τοῦ Ἁγ. Ὄρους ὅπως ἀποστείλῃ τὸν καθυστερούμενον ὑπ' αὐτῆς κατάλογον τῶν ἐξ Ἁγ. Ὄρους διὰ τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἀπελαυνομένων μοναχῶν, πρὸς ἐνέργειαν ἀκολούθως τοῦ προσήκοντος καὶ πρόληψιν τῶν ἐκ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν ἐν ἄλλαις ἱ. Μοναῖς τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου προκαλουμένων ὑπ' αὐτῶν ἡμερολογιακῶν σκανδάλων.

— Μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Ἡγουμένου τῆς ἐν Χίῳ Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Νέας Μονῆς Ἀρχιμ. Γαβριὴλ Τσαμπαρλῆ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου Σύρου ἐνετάλη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ πανιερ. Μ/της Καρδαμύλων κ. Ἰωακείμ, ὅπως προβῇ εἰς τὴν διενέργειαν ἀρχαιρεσιῶν πρὸς ἐκλογὴν νέου τακτικοῦ πενταμελοῦς Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς, ἀποκλειομένων τῆς ἐκλεξιμότη-

τος διὰ τὴν προσεχῆ περίοδον τοῦ ἐξονομασθέντος τέως Ἡγουμένου καὶ τῶν ἐπὶ ἀπαιδευσίᾳ ἀπαλλαγέντων τῆς κατηγορίας Μοναχῶν Μελετίου Δροσινοῦ καὶ Διονυσίου Κωστίδου. Ἐζητήθη δὲ παρὰ τοῦ πανιερ. Ἐπόπτου ἀντίγραφον τῆς ὡς ἄνω καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ἵνα, μετὰ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, γένηται σκέψις ἐὰν ἐνδείκνυται νὰ ἀποκλεισθῇ ὁ ἀρχιμ. Γ. Τσαμπαρλῆς καὶ ἐξ ἄλλων ἐν τῷ μέλλοντι ἀρχαιρεσιῶν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ μεγέθους τῶν γενομένων καταχρήσεων.

—Τῷ πανιερ. Μ/τῃ Χίου κ. Ἱερωνύμῳ, φωραθέντι ἔκ τινων ἐνεργειῶν ὡς δυστροποῦντι πρὸς συμμόρφωσιν εἰς τὴν περὶ ἐποπτείας τῆς Ἱερᾶς Νέας Μονῆς ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐγένετο αὐστηρὰ παρατήρησις μετὰ τῆς δηλώσεως ὅτι ἐν ἐπαναλήψει ληφθήσονται τὰ προσήκοντα κατ' αὐτοῦ πειθαρχικὰ μέτρα.

— Παρεπέμφθη τῷ πανιερ. Μ/τῃ Δράμας κ. Λαυρεντίῳ, Ἐπόπτῃ τῆς ἐν Παγγαίῳ Ἰ. Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, ἀναφορὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς, ὑποβαλόντων παράπονα δι' ἃς ὑφίστανται οἰκονομικὰς δυσχερείας, πρὸς παροχὴν σχετικῶν πληροφοριῶν.

Ἅγιον Μῦρον.—Αἰτήσει τῶν οἰκείων προέδρων καὶ μητροπολιτῶν ἀπεστάλη ἡ διὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος καὶ Πολωνίας καὶ τὰς Μητροπόλεις Θεσσαλονίκης, Ἴμβρου καὶ Τενέδου, Σιδηροκάστρου, Κώου καὶ Πολυανῆς ἀναγκαιοῦσα ποσότης Ἁγ. Μύρου.

Κατάλογος ἐκλεξίμων πρὸς ἀρχιερατείαν.— Συνοδικῇ ἀποφάσει (29 λήγοντος) ἐνεγράφησαν εἰς τὸν κατάλογον τῶν πρὸς ἀρχιερατείαν ἐκλεξίμων προτάσει μὲν τοῦ σεβ. Μητροπ. Πριγκηποννήσων κ. Θωμᾶ ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἐμμανουὴλ Καρπάθιος, καθηγητὴς ἐν Ἀργοστολίῳ, προτάσει δὲ τοῦ σεβ Μητροπολ. Ροδοπόλεως κ. Κυρίλλου ὁ πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀγαθάγγελος Τσαούσης, καθηγητὴς καὶ Ἱεροκῆρυξ ἐν Δράμᾳ, ἀμφότεροι ἀπόφοιτοι τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Διάφορα. — Κατὰ τὰς συνοδικὰς συνεδρίας τοῦ λήγοντος μηνὸς ἀνεγνώσθησαν γράμματα τῶν πανιερ. Μητροπολιτῶν Σερρῶν, Διδυμοτείχου, Χίου, Σάμου, Παραμυθίας καὶ Πάργας, καὶ Θάσου, ἀναφερόμενα εἰς γαμικὰς ὑποθέσεις τῶν χριστιανῶν αὐτῶν, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἐκδόσεως τῆς «Ὀρθοδοξίας» ἡ Διεύθυνσις εὑρισκομένη πρὸ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν ἀπευθύνει θερμὴν παράκλησιν πρὸς πάντας τοὺς καθυστεροῦντας τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ὅπως σπεύσωσι νὰ ἀποστείλωσι ταύτην.

مدیر مسؤل : ملاتیوس لوقاكيس